

Български

БРОЙ 4 | 2015   ЦЕНА - 30 Kč

Япония – далечна и близка

100 години българистика в Прага

Недялко Йорданов на 75 години

Станка Николица - една забравена българка

Заслужени награди за Елена Радичева и Марияна Димитрова

Диалог между съседи

Съботно-неделно училище „Възраждане“

Предучилищна група

Снимки: Здравка Славова

Скъпи читатели,

Светът сякаш е полудял. Поредица от кървави атентати бяха извършени в Париж, Анкара, Бейрут. 224 души – предимно руски туристи – загинаха, след като над Египет през октомври бе взривен руски самолет. При парижкия атентат, извършен през ноември (на черния петък 13-ти) в концертната зала „Батаклан“ и в още няколко ресторанта, загинаха 129 души. „Ислямска държава“ отправя нови заплахи за терористични акции към редица държави. След съмнения за нови атентати бяха блокирани Париж, Лондон, Брюксел. Страхът и паниката се усилват и от предупрежденията, че сред бежанците, които нахлуват в Европа, има джихадисти. Свалянето на руски военен самолет СУ-24 в близост до турската граница от турски изстребители изостри до краен предел отношенията между Русия и Турция. А Великите сили сякаш не могат или не искат да се споразумеят за съвместни действия срещу общия враг. Не за страха и паниката обаче е на-

стоящият брой на списание „Българи“. В него преобладават добрите новини и хубавите моменти. Представяме ви две заслужено наградени българки – оперната певица Елена Радичева и учителката по география Марияна Димитрова. Издателят Пламен Тотев отразява премиерите на две книги на чешкия писател Емил Хакъл в превод на известния преводач от чешки Васил Самоковлиев. Името на Станка Николица са чували малцина. С живота и дейността на тази истинска българска будителка ни запознава Снежана Таскова. През 2016 г. предстои един голям юбилей – българистиката в Прага навършва 100 години. На проф. Хана Гладкова, както и на Божана Нишева, Марцел Черни и Таня Янкова дължим днешните успехи на специалността в Карловия университет. Във връзка с тази предстояща годишнина публикуваме и кратка анкета със студентите-българисти, направена от Таня Янкова. Писателят Стефан Кисъв рисува пред нас есенни софийски и неаполитански

картини. За престижната изложба „Силата на гражданското общество: съдбата на евреите в България по време на Холокоста“ в Народната библиотека в Прага е репортажът на Красимира Мархолева. Кога и как мисията става възможна ще разберете от интервюто на Раиса Андонова-Щурм с Цвети Камова. Даниела Горчева ни представя интересни моменти от XI-тата световна среща на българските медии в Атина. Пътешествията и разходките са много често едни от най-хубавите преживявания в живота ни. Далеч от шума и цивилизацията ни отвежда Красимира Мархолева, разказвайки ни за курорта Велинград. За родното Поморие и руската инвазия в него сладкодумно ни говори Васил Самоковлиев. На страниците на списанието ще се запознаете и с моите впечатления от далечната, но много близка за мен Япония, за която имам още дълго да разказвам. Приятно четене и много истински моменти със списание „Българи“!

Мария Захариева

Съботно-неделно училище „Възраждане“

Голямо българско семейство в центъра на Прага

Прием на деца и ученици за новата 2015/2016 учебна година:

- детска градина и предучилищна група,
- начален етап,
- вокално-танцова група „Орфей“.

Учебната програма е съобразена с годишния учебен план на адаптираните учебни програми на МОН по български език и литература за деца на български граждани в чужбина

Контакти: bagari@atlas.cz, 777 196 322

Адрес: Дом на националните общности „Воцелова“ 3, Прага 2

Спирка на метро и трамвай: I. P. Pavlova

Съдържание:

Българската общност 4–6

Литературни празници | Денят на народните будители | „Моята мисия като учител е да търся и да давам на учениците познание“ | VII-то издание на Фестивала „Аз съм българче“ | Елена Радичева е носител на Senior Prix за цялостно творчество

Годишнини 9–13

Недялко Йорданов на 75 години | Станка Николица Спасо-Еленина – една забравена българка

Българо-чешки връзки 14–19

Една специалност със 100-годишна история | Чешкият писател Емил Хакъл вече е преведен на български

Пътешествия и разходки 20-28

Япония – далечна и близка | Велинград | Съветски времена в родното Поморие

Култура 29–31

Есенни картини от София и Неапол | „Силата на гражданското общество“

Интересно 32–36

Червен хартиен самолет – мисията възможна! | Диалог между съседи

Накратко 37

Есенна Япония. Снимка: Ирена Седлачкова.

Литературни празници

Снежана Таскова, Галина Тодорова, Теодора Димова и Мими Михайлова

В малък литературен празник се превърна денят на 15 октомври 2015 год. в БСОУ „Д-р П. Берон“. Скъп гост в нашето училище бе Теодора Димова – известен и утвърден български писател и драматург. Преди 2 години ние имахме удоволствието да се срещнем с нея, да разговаряме, да се запознаем с нейното богато творчество.

Днешната среща на учениците с Т. Димова се осъществи със съдействието на Българския културен институт в Прага в лицето на неговия директор – г-жа Галина Тодорова, която придружаваше писателката.

Директорът на училището – г-жа Мими Михайлова, откри литературната среща, представяйки г-жа Димова, както и повода за нейното гостуване в БСОУ „Д-р П. Берон“ – издадения на чешки език роман „Майките“.

Това е вторият ѝ роман, преведен на чешки език, след „Адриана“. И двете книги се появяват на книжния пазар в Чехия, благодарение на усилията на

преводача Давид Бернщайн и на Българския културен институт в Прага. След кратко представяне, г-жа Снежана Таскова припомни заглавията на нейните пиеси, разкази и романи, които завладяват читателите със своята проникновеност и изключително силно въздействие. Изтъкна и признанията, с които заслужено е удостоена.

Теодора Димова е един от авторите, които представят съвременната българска литература и България в целия свят.

Тя е и публицист, който изразява ясно гражданската си позиция относно проблемите на съвременното българско общество.

Г-жа Таскова запозна присъстващите с проблематиката на творбата, която стряска четящите хора в България – романът-скандал „Майките“, книга, донесла на авторката си европейска популярност и голямата награда за източноевропейска литература през 2007 г. във Виена, както и наградата

на София в раздел литература, а на читателите ѝ – „освен естетически възторг, и огромната утеха, че не са сами в драматизма на днешното българско време, че трагичните му и горчиви измерения са чути и „записани“, запомнени в думите на съвременната българска литература; в думите на Теодора Димова, които разтърсват и с кръсъка, и с топлотата, и с милостивото си съпричастие-съучастие в болката.“

Теодора Димова благодари за организираната среща и тъй като фокусът бе насочен главно върху романа „Майките“, тя разказа за неговата творческа история, сподели с болка и тревога, че „децата на прехода“, способни на такива брутални убийства, са плод на нашето време: „В обществото има агресия, която преминава през децата и те не могат да се справят с нея, защото нямат механизмите, защото нямат пашкула от любов, защото по време на прехода те бяха оставени сами. Те са като оголени нерви, като антени, които поемат всички отрицателни енергии, не могат да се справят с тях и ги изливат във вид на агресия“. Каза, че романът е преведен на осем езика. Заради невероятния читателски интерес, книгата има две издания; на сцената на Театър 199 „Майките“ получава и своята запомняща се театрална версия под заглавие „Невинните“.

Въпросите към Т. Димова бяха много. Тя с удоволствие отговори кога е започнала да пише, откъде черпи идеи за книгите си, ще напише ли комедия, дали хората, носители на духовното, могат да са пример за промяна и др. Днес учениците и учителите от БСОУ „Д-р П. Берон“ в Прага се доконаха до автентичните думи на един от най-известните и четени актуални литературни творци на България. Думи, които остават задълго да пулсират в мислите, отговаряйки на читателя как се създава силна, чувствена и виртуозна литература.

„Писането е тайнство в истинския смисъл на тази красива дума и всеки опит за анализ само го отдалечава от нас.“ (Т. Димова)

Снежана Таскова

Денят на народните будители

*„На Паусий със словата още носим гордостта,
че сме българи и свята е на дедите ни пръстта!“*

Първи ноември – един национален празник, обрнат към най-здравите корени на българската духовност, празник на хилядите будители на българската народна съвест! Първи ноември е денят, в който България се покланя пред великия благослов на своите будители, които изковават от словото най-мощното оръжие и превръщат спомена от славното минало на Отечеството в идеал и съдба на цял един народ. Денят на будителите е важна дата и в училищния календар на БСОУ „Д-р П. Берон“, когато ученици и учители отдават почит на светлите личности, чиито дела съхраняват българската книжнина и култура. Седмицата преди празника беше изпълнена с различни дейности и инициативи, посветени на делото на книжовниците, просветителите, на борците за национално освобождение. Ученици, подготвени от г-жа Мария Носикова- преподавател по история, представиха презентации, включващи цял низ от светли имена – чисти

и сияйни, които издигат българското самосъзнание и превръщат България в държава на духа. Представен бе и „урокът по родолюбие“, за вещан ни от уста Колю Фичето. Публиката участва активно в импровизирания диалог, създаден от водещия на презентацията – Калин Георгиев от 11-ти клас, което внесе настроение и празничност в залата. Светлата дата събра пред бюст-паметника на д-р Петър Берон в Прага група от ученици и учители, които поднесоха цветя и венец в знак на почит към патрона на нашето училище – един от най-ревностните радетели за знание, просвета и култура; към будителите на България. Да се поклоним пред тях! И да им

Пред бюст-паметника на Петър Берон в Прага

благодарим, защото те възвестиха пред света, че в българската просвета и култура светлеят едни от най-древните пластове на човешката цивилизация; да съхраним родолюбието, да построим мост, по който младото поколение да пренесе българщината в бъдещето – с вяра в сърцето и с чувство за национална гордост!

Снежана Таскова

Конкурс „България в дланта ми“

„България като една човешка длан ...“

Моята България е малка – на картата е като дланта ми, но нейното славно минало и природа ме удивляват и предизвикват гордостта ми. Гордея се, че съм потомка на велики царе и славни борци за свобода, че Кирил и Методий са дали писменост на всички славяни, че българска песен се носи в Космоса. Повод за моята гордост са творбите на известни поети и писатели, картините на талантлив художници, песните на народни певци, изобретенията на български учени. **Моята България е красива!** Когато стъпва на брега на Дунав и вижда богатите равнини, високите планини с непристъпни върхове и пъстри поляни, бистрите реки

и езера, хан Аспарух знае, че е намерил заветната земя за своя народ. Знае, че тук ще пребъде българският род, независимо от природните и житейските бури. Велики царе с меч и перо са бранели своята страна от върли нашественици и са извоювали правото ни на равноправна европейска държава. **Моята България е богата!** Плодородна е земята ѝ. Пролет е зелена и пълна с живот, лете – с натежали класове в златни ниви, есен – с кехлибарени гроздове и ароматни плодове, зиме – с бяла снежна премяна. Богата е с трудолюбивия си и мирен народ, който не забравя мечтите на предците си да пази земята за идните поколения, с несломимия човешки дух, изстрадал векове робство, но

запазил искрата на гордите Аспарухови българи. **Моята България е част от света!** Нейните културни забележителности, исторически паметници и съвременни постижения в различни области предизвикват уважение. Млади учени доказват знанията си на престижни международни форуми, певци и танцьори омайват с таланта си публиката от всяко кътче на Земята, лекари и компютърни специалисти са предпочитани заради уменията си. Това е моята България – като дланта ми, но по-голяма не ми е нужна!

Пламена Светославова Петрова,
ученичка от БСОУ „Д-р Петър Берон“,
град Прага

„Моята мисия като учител е да търся и да давам на учениците познание“

Марияна Димитрова – учителка по география в БСОУ „Д-р Петър Берон“ в град Прага – е носител на специална награда за учителска разработка в XXIII-ия национален конкурс „Съединението прави силата“ в раздела Мисия учител. Тя получи и грамота за консултант в същия конкурс. Наградите ѝ бяха връчени през ноември в чешката столица от Бистра Стоименова -председател на сдружението на преподавателите по история в България.

Марияна Димитрова получава наградата от Бистра Стоименова

В рамките на националния ученически конкурс под надслов: „Съединението прави силата“ се провежда ежегодно и конкурс за учители. Конкурсът се провежда от Националния клуб „Родолюбие“ със съдействието на Министерството на образованието, младежта и науката, Историческия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“, Синдиката на българските учители, ТАНГРА ТанНакРа ОБЩО-БЪЛГАРСКА ФОНДАЦИЯ, Националният дворец на децата, Сдружението на преподавателите по история в България, Националния исторически музей, Националния военноисторически музей, в „Учителско дело“, в „Аз Буки“.

В своя конкурсен материал Марияна Димитрова споделя своята педагогическа практика и възможността чрез извънкласни форми да формира у учениците чувство за национална принадлежност и уважение към историята.

„Реших да съчетая географията с историята в едно и да събудя интереса на учениците към нова форма за развитие на познание. Избрах извънкласна форма на обучение с приложение на интерактивни методи: работа в група, игрови елемент, презентация. Далеч от Родината, исках да се съхрани националното

самочувствие на младите хора, да се засили обичта им към България и те да бъдат стимулирани към желание за учене и изяви.

„Моята мисия като учител е да търся и да давам на учениците познание!“, казва Марияна Димитрова. „Бях провокирана и от своята втора специалност, която не съм упражнявала от години, но интересът ми към исторически факти и събития не ме е напуснал. Днес, когато хората са забравили своите ценности, не познават добре историята на своята родина, знанието е необходимо повече от всякога. Делото на славянските просветители е неразривно свързано с историята на България и Чехия“.

Марияна Димитрова е инициатор на различни извънкласни мероприятия в Българското училище в Прага. През април 2011 г. тя организира провеждането на географско състезание в БСОУ „Д-р П.Берон“, гр. Прага между представители на отбори от българското училище и чешко училище от Прага 6. С различни инициативи от две години в училището се отбелязва и Деня на Земята, красотата на българската природа и богатството на нашата планета. „1200-годишнината от раждането на славянския апостол св. Методий и 1130 г. от кончината му ме провокираха да възродя неговия дух, а животът и делото му да превърна в географска дестинация“. Тази година Димитрова избира нетрадиционна форма – състезание. Чрез игровия елемент, присъстващ в състезанието, учениците имаха

възможност не само да се забавляват, но и лесно да научат исторически факти и събития, да се гордеят с нашата уникална писменост, да се запознаят с културата на страната, в която живеят – Чехия, да видят архитектурни забележителности и статуи на Св.св. Кирил и Методий от Прага, Велеград, Родхощ, Микулчице, както и да обогатят знанията си в областта на географията, историята, литературата, изобразителното изкуство.

Състезанието доказва, че междупредметните връзки на географията с историята, литературата, изобразителното изкуство, умело съчетани с информационните технологии, водят до по-лесно възприемане на знанията от учениците. Статия за проведеното на 20. 04. 2015 г. в БСОУ „Д-р Петър Берон“ състезание публикувахме в бр. 1/2015 на сп. „Българи“.

Мария Захариева

Марияна Димитрова е учител по география и икономика. Висшето си образование завършва в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ през 1984 г. със специалност: „Учител по география“ и втора специалност „История“. Получава образователно-квалификационна степен Магистър. Има следдипломна специализация „Екологизация на обучението по география“. Работи като икономист в Павликени, а след завършване на висшето си образование е учител в Сухиндол и Павликени. През учебната 2006/2007 г. е учител-лектор; а от 2007 г. учител в БСОУ „Д-р Петър Берон“ - гр. Прага.

VII-то издание на Фестивала „Аз съм българче“

На 20, 21, 22 ноември 2015 г. в салоните на Посолството на България в Рим и Българския културен институт в Италия се проведе VII-то издание на Фестивала на българите по света „Аз съм българче“. Целта на фестивала е да допринесе за съхраняването на българското самосъзнание сред съгражданите ни зад граница и да даде възможност на деца с българско потекло да се изявят в три различни конкурса – рисунка, литература и музикално-словесно народно творчество. Инициатор на Фестивала на българите по света „Аз съм българче“ е асоциация Т.А.Н.Г.Р.А. – гр. Мадрид, Испания, а домакин тази година е българското училище в Рим „Св. Св. Кирил и Методий“. В тазгодишните конкурси участие взеха над 750 деца от целия свят под ръководството на 57 български училища и културни асоциации в чужбина.

В своето приветствено слово Посланик Марин Райков поздрави с добре дошли повече от 80 деца от 11 български училища от Испания, Германия, Унгария, Сърбия и Италия. Той посочи, че с провеждането на този празник в момент на изострена обстановка след събитията в Париж ние ясно казваме „Не на насилието и страха. Не, ние няма да променим начина си на живот. Ще продължим да се радваме на нашите деца и ще запазим и защитим своите ценности.“ Посланик Райков отправи призив да помним миналото си, да се гордеем с него и да бъдем винаги решителни, за да предадем на децата си съзнанието за тяхната българска идентичност.

По повод на събитието бяха изпратени поздравителни адреси от Министър-председателя на България, г-н Бойко Борисов, и Вицепрезидента Маргарита Попова. Премиерът на България поздрави организаторите и участниците във Фестивала „Аз съм българче“ за техния труд, воля и постоянство за популяризирането на българския език и култура в чужбина. Той подчерта, че един от водещите приоритети на правителството е да защити правата на българските граждани зад граница. От своя страна, Вицепрезидентът на Републиката, г-жа Маргарита Попова, отправи искрени поздравления по повод провеждането на „този празник на таланта и оптимизма, носещ красивото име „Аз съм българче“. Фестивалът в Рим се състоя в три последователни дни, като Посолството осигури всички необходими мерки за гарантиране на сигурността на над 160 гости. На

20 ноември беше представена изложба на 90 детски рисунки, като заместник-председателят на Държавната агенция за българите в чужбина, г-н Димитър Владимиров, връчи осигурените от Агенцията награди на победителите. На следващия ден бяха проведени три различни мероприятия. Сутринта започна с кръгла маса на учители и ръководители от асоциации, на която се разискаха актуални теми и проблеми на образованието зад граница. Оформил се списък от въпроси и предложения, които ще бъдат отнесени до вниманието на компетентните български институции като МОН, ДАБЧ, МВНР и Министерски съвет. По същото време сутринта течеше детски празник с игри и песни в Българския културен институт. Същата вечер в Посолството бе тържественият концерт с изпълнение на народни танци, рецитал на стихотворения и прочит на есета от децата. На третия ден от заключителната част фестивалната програма продължи с разходка по българските следи в гр. Рим, по време на която децата имаха възможност да се докоснат до късчета от българската история, запечатани в миналото на Вечния град.

Елена Радичева

е носител на Senior Prix за цялостно творчество

Наградата е учредена от Фондацията „Животът на артиста“ и се връчва за целоживотен принос в изкуството на творци над 70-годишна възраст

Елена Радичева

Оперната певица Елена Радичева е дългогодишен член на Народния театър и на Държавната опера Прага. Тя за първи път прекрива сцената на Народния театър в Прага през далечната 1964 г. Интересите ѝ обаче не са само в областта на музиката. Елена Радичева рисува още от деветгодишна. Нейни картини са излагани в много художествени галерии в Чехия. Домът на Елена Радичева е изпълнен с колоритните ѝ пейзажи, портрети и натюрморти. Кухнята ѝ ухае на вкусни български гозби, от пианото *Петроф* в хола се носи музика, а спалнята ѝ е изпълнена с аромата на френски парфюми. Всички, които познават Елен, се възхищават от нейната подчертана елегантност, а усмивката и оптимизмът ѝ са заразяващи. Елена Радичева е дългогодишен член на

сдружение „Възраждане“. „България ми даде душевната храна, за да мога да се развивам, да имам инвенция“, казва тя. „Това ме поддържа цял живот. Чехия ми даде голямо разнообразие, много пътувания, свързани с оперни фестивали и концерти“. Наградата Senior Prix, която получи през ноември Елена Радичева, се връчва на артисти за цялостния им принос в областта на изкуството. Представители на отделните учредители на Фондацията „Животът на артиста“ като Асоциацията на авторите и изпълнителите, Асоциацията на художниците, Профсъюза на оркестрантите в Чехия, Профсъюза на професионалните певци в Чехия и Организацията на концертиращите изпълнители на Чехия предлагат имена на заслужили дейци в област-

та на изкуството, които са достойни да притежават тази награда. Сред наградените тази година са и артистите Яна Брейхова, Петър Херман, Марие Малкова, Алфред Стрейчек, Ладислав Мърквичка, китаристите Щепан Рак и Иво Павлик, пианистите Ярослав Щих и Борис Крайни, диригентите Ян Щих и Арнощ Моулик, цигуларят Ян Одстрчил и др. Елена Радичева е единствената българка сред тях.

Тържественото връчване на наградите се проведе на 8 ноември 2015 г. в Народния дом на Смихов в присъствието на артистите, на техните роднини и близки. На церемонията по връчването Елена Радичева бе съпроводена от известния диригент Йиржи Котоуч.

Предколедното тържество на притежателите на Senior Prix ще се проведе на 13 декември в Народния дом на Смихов. На него всяка година около 350 творци се докосват до вълшебната коледна атмосфера. Компанията INTERGRAM е тази, която дава възможност да се реализира Awards SENIOR PRIX и която полага грижи за неговите притежатели.

Мария Захариева

Елена Радичева

е родена на 22 юли 1932 г. в Бургас в семейството на Тодор и Мария Радичеви. Завършва основно училище в Бургас, Първа девическа гимназия в София и Теоретичния отдел на Българската държавна консерватория. От 1959 г. живее в Прага. Работи в архива на Филмово студио „Барандов“ и в Посолството на България в Прага. От 1964 г. пее в хора на Народния театър в Прага, а покъсно – и в Сметановия театър (Държавната опера). Нейното хоби е рисуването. Елена Радичева има две деца, четирима внуци и три правнучета.

Недялко Йорданов или другото име на успеха

75 години от рождението на поета

Оценката ми е вероятно крайна в своята категоричност, но има това предимство, че е точна и коректна, въпреки че житейският и творчески път на Недялко Йорданов съвсем не са били леки и постла-ни с рози.

Поетът, драматургът, тв деец, режисьорът, редакторът, театралният директор, бардът и публицистът Недялко Йорданов, е бил не само критикуван, но и иронизиран, обругаван, носил е дамгата на син на народен враг (нелепата история с обвиненията в предателство и реабилитацията на баща му Асен Йорданов между 1950 и 1955 г., така проникновено описана от него през 2003 г. в документалната му диалогия „Историята на една любов“), на облагодетелстван велможна на културния фронт, заради което през 1990 г. напуска любимия си роден Бургас (където между 1963 и 1990 г. е драматург и художествен ръководител на театър „Адриана Будевска“) и преселването му в София, където пък през следващите девет години е драматург и режисьор на театър „Възраждане“.

Всички тези житейски бури (припомням и свадата му с Богомил Райнов на страниците на „Литературен фронт“ между 1 и 29 март 1990 г.) се отразяват на характера и психиката на Йорданов, а лицето му е отдавна набраздено от преживените неволи и драми.

През годините единствено публика-та остана вярна на неговото поетично, мемоарно и драматургично творчество.

Защото е истина, че на пръстите на едната ръка се броят съвременните български творци, радващи се на неизменна популярност, стигаща до уникални за родната действителност мащаби през последните 4 десетилетия.

Недялко Йорданов по нагласа и натюрел е писател за широката публика.

Автор, който без самоцелно да се е зарекъл, създава пиеси, романи и стихове, радващи се на истинска всенародна любов.

Той е сред малцината майстори на словото ни, които бяха и са на вълната на успеха преди и след 10 ноември 1989 г., които създадоха и създават творби, можещи да бъдат определени като лирико – драматични шлагери, като бестселъри за максимално голяма аудитория, без от това да страда качеството им.

И ако сред многобройните му стихосбирки – над 30 на брой между „Всичко ще изпита-ме“ (1963) „Танц“ (2010) „70 Стихотворения“ (2010) и „Безлюбовие“ (2012) има и конюнктурни, повърхностни и злободневни експромти (все пак аз много харесвам ретроатмосферата на „Старомодна поезия“ от 2002 г.), то той може да бъде спокоен, че с любовната си и интимно – изповедна лирика, ще остане в сърцата на своите читатели. Няма да е пресилено, ако се посочи, че творби като „Не остарявай, любов“, „Младостта си отива“, „Молитва за България“, „Остаряваме бавно“, „Моето мъжко момиче“, или „Любов необяснима“ ще намират винаги място във всяка уважаваща се антология на българската поезия, където аз бих поставил и ярко нестандартната му „Песничка за Червената шапчица“, с която, преосмисляйки

Поетът в началото на творческия си път

класическия образец на Шарл Перо, с една присъща на Валери Петров духовита чувствителност и непосредственост, достига до завидни и горчиви прозрения за същността на днешния ни живот. Недялко Йорданов е продължител на линията на Булат Окуджава и Владимир Висоцки за създаване на витални градски романси и балади, със сюжет и емоция, в които непринудено, увлекателно и емоционално хроникера и осмисля парадоксите и безумията на битието ни. Може би в някои случаи робува на известна публицистична злободневност и сатирична шаржираност, вероятно и броят на текстовете му, превърнати в шлагери, дразни определени кръгове сред родните литературни пуритани, но малцина са

Недялко Йорданов

поетите в България днес, които биха се осмелили да отразят зловещо-гротесковото ни настояще, крахът на обществените морални ценности с инвенциите на разяждащата като киселина сатирична балада, която триумфира във „Ваничка“ или „Полковник Стоянов“.

Затова и текстовете му са интересни и привлекателни като поезия и като литературна първооснова за шлагери (издал е 10 компактдиска между 1986 и 2006 г.), еднакво добре звучат в негово изпълнение или в интерпретацията на асовете на българската естрада „Група НЛО“, Стефан Димитров и Богдана Карадочева, Тодор Колев, Стефан Данаилов, Маргарита Хранова...

Затуй двутомникът му от 1995 г. се разграби от щандовете за броени дни, а към 2010 г. той вече видя излизането на четири тома от събраните си произведения.

Затова е интересен с изповедния си тон в своите мемоарни свидетелства на времето – „Истината за моя баща“ (1992), „История на една любов“ (2003) и „Здравей, аз“ (2005).

Качествата на сатирика Недялко Йорданов са въвн от всяко съмнение.

Той напипва безпогрешно обществените недъзи и с мек и незлоблив хумор, преминаващ често в стряскащ сарказъм, бичува гафовете на миналото и нерадостното ни настояще.

Енциклопедия на търсенията и достиженията му се явяват книгите му за знаковия и култов бард на прехода ни Трендафил Акациев, станал наш любимец още в „Трендафил Акациев – поет на соцреализъм и демокрацията“ (1992) и добил завършен образ в трилогията от 1998 г. „Трендафил Акациев“.

Недялко Йорданов създава запомнящи се и физиономични творби за деца. Той не търси евтиния ефект, позьорското вдетиняване. За него е важен съкровеният тон, общуването с детето като с равен и ненаатрапчивото лансиране на такива ценности и добродетели, които винаги са били актуални.

Затова и повечето от детските му книги са толкова популярни, колкото поезията му за възрастни, а специално романът в стихове „Страшни смешки, смешни страшки за герои с опашки“ (1982) и сборникът „Приключения опасни със герои сладкогласни“ (1997) и до сега си остават сред бестселърите на родната детска литература.

Неслучайно поетът пре-

върна в успешна пиеса за подрастващи „Приключения опасни със герои сладкогласни“ през 1985 г., две години по-късно реализира другия си детски театрален хит „И в дъжд, и във вятър, пак на театър“, а през 1997 г. ни изненада с творческото преосмисляне на класиката на братя Грим – „Вълкът срещу козата и трите й козлета“.

В театъра Недялко Йорданов е прищълец.

В храма на Мелпомена той идва от литературата.

Той завършва гимназия в Бургас през 1957 г. и българска филология в СУ „Климент Охридски“ през 1962 г., като на следващата година започва работа в ДТ „Адриана Будевска“ в Бургас.

Това е и причината дълго време към драматургично-режисьорските му изяви да съществува предубеждение от съсловието за завидната енергия и самочувствието на един неофит, който има амбицията не само да пише пиеси, но и да ги поставя, да режисира творби и на други изяви имена в националната ни литература („Домашен ресторант“ на Ивайло Петров, 1997 г.), да натрупа като режисьор за четири десетилетия 55 постановки, да накара Радой Ралин да пропее и да принуди кохорта от знаменитости от интелектуалния ни елит като Блага Димитрова, Радой Ралин, Стефан Цанев, Георги Калоянчев, Иван Радоев, Марко Ганчев и Борис Димовски към саморазкрития и автотерапия в тв серия „Една вечер с...“ (1990), да бъде водещ на тв сериали „Страшни смешки, смешни страшки за герои с опашки“ (1994), „Приключения опасни със герои сладкогласни“ (1995) и „Вълкът срещу козата и трите й козлета“ (1997), да режисира в телевизията спектакли като „Мотопедът“ (1975), „Старецът“ (1977) и „Любов необяснима“ (1977) за БНТ, да пише сценарий и да е постановчик на

деветсерийната продукция за Тв СКАТ Бургас „Има нещо гнило в Дания“ (1998), да опита силите си в тв режисура с новелата „Аз и морето“ (1985) по стихове на Петя Дубарова и с антифашистката драма „Кажми ми Кармен“ (1979) със Сава Пиперов в главната роля.

Недялко Йорданов е сценарист на филма на Маргарит Николов „Дневна светлина“ (1974), екранизация на пиесата му „С надежда за утре“ (1967), той опитва силите си с поставянето на шедьоври на световната драматургия като „Хамлет“ (1985), а същевременно създава и произведения на границата между музикъла и площадното зрелище „Поезията на Трендафил Акациев“ (1991).

Нещо повече, пише и либретото за оперетата „Хубавата Елена“ в ДМТ „Стефан Македонски“ през 1997 г., а през 2000 г. е автор и постановчик на музикъла „Ще те накарам да се влюбиш“ по музика на Хайгашот Агасян.

Пиесите на Недялко Йорданов – близо 30 на брой за период от 44 години – са занимателни, завладяващи, ефектни, с увличаща интрига, отчитат изискванията на театралната специфика и са с много добър темпоритъм, с великолепни и запомнящи се образи.

Те са барометър на обществените потребности и изисквания, критично – изобличителни, обогрени със злъчно – горчив и шокиращ хумор, в който, като във фокус са събрани фобии, илюзии, надеждите и комплексите на съвременния българин.

Драматургът руши табутата още с дебютната си изява „Ние не вярваме в щъркели“ (1966). Той пръв дръзва да покаже на сцената стриптийз в „Една за всички, всички за една“ (1986), за него жанровите канони са истинско бремене и той проявява завиден афинитет към музикъла, мелодрамата, трагикомедията и трагифарса, към междинни жанрови форми, в които по най-убедителен, ефектен и адекватен начин успява да реализира интересуващите го проблеми и идеи.

Темата за трудната интеграция на младежта в обществото намери своя триумф в „Мотопедът“ (1971), сложните нравствено-етични дилеми на управленските среди в годините на научно-техническия прогрес получава своето най-пълноценно отразяване във „Въпрос на принцип“ (1972) и „Имате ли огънче?“ (1976).

Клишетата на антифашистката тема са елиминирани чрез изключително оригиналната негова трактовка

в популярните „Любов необяснима“ (1974) и „Мата Хари“ (1983), детският музикъл отбелязва един от безспорните си върхове с „Приключения опасни със герои сладкогласни“ (1985), като дори баналните семейни конфликти са интерпретирани по нов и оригинален начин в „Развод по български“ (1978).

Като малцина наши драматурзи Недялко Йорданов разкрива крушението на мечтата на българката за сносен и нормален живот в „Една за всички, всички за една“ (1986) и „Касетофонът“ (1989), дързък и зрял е опитът му да направи своя трактовка на един от най-популярните сюжети в световната драматургия с „Убийството на Гонзаго“ (1988), а тъжно-ироничният му поглед спрямо кретенизма на прехода ни получава своя завършен модел във „Волни птички божи“ (1993), откъдето до жестоките и разтърсващи по своята дълбочина обобщения за смисъла на нашите усилия за просперитет и щастие, за цената на компромиса и деградацията на „Довиждане до другия живот“ (1995) и „Далечната сянка на далечните дни“ (2005) крачката е само една, при това логически закономерна. Пиесите и постановките на Недялко Йорданов се радват на изключителен успех в България.

Публиката ги търси и масово ги посещава, цяла театрална трупa съществува 9 години благодарение на тях, което навява не само умиление и патриотична гордост за

възрожденските предходници от типа на Добри Войников, но и говори недвусмислено за щедрия талант на Н.Йорданов, за уникалните му способности, каквито, съчетани по такъв неповторим начин и на приемливо качествено ниво, у нас се срещат обидно малко.

Не съм апологет на Недялко Йорданов, но държа да подчертая, че и в България има надарени творци от неговия ранг, които са способни да създават качествени продукти за масова консумация, автори, без които многообразието от почерци, стилове и нивенции в днешната ни културна ситуация би било немислимо. Българската публика и в бъдеще ще чувства потребност от добри и популярни драматурзи като Булат Окуджава в Русия, Нийл Саймън в САЩ или Алън Ейкбърн във Великобритания.

А аз съм убеден, че в България имаме такъв автор, при това не само популярен, но и талантлив. Който на 18 януари навърши 75 години.

За настоящето и бъдещето на Недялко Йорданов съм спокоен. Времето е на негова страна, привържениците му се увеличават и вярвам, че поколението, което идва след нас, трезво и безпристрастно ще открие неговия принос в родната ни поезия, белетристика и театър, където смятам, че и в бъдеще ще заема своето престижно и почетно място.

Борислав Гърдев

Представяне на стихосбирката „Ела, любов“

Станка Николица Спасо-Еленина - „една забравена българка“ (1835–1920)

*Жена, по-крехка и от звук,
узрял в крило на гълъбица.
През времето ти идваш тук –
в сърцето ми като зорница.*

Иван Дойнов

Портрет на Станка Николица
от Лиляна Русева

„Коя е тая млада и чудна жена – Станка Николица, смела будителка, вдъхновена и бодра апостолка на женското движение във време на робство, на ужаси, на нещастия и беда?

Историята мълчи!...“

Това възклицание е на бъдещия професор, а по-късно и академик Петър Динеков в статията „Станка Николица, една забравена българка“, публикувана през 1932 г. в бр.512 на „Вестник за жената“.

Правейки анализ на творческото й дело, той изразява своето възхищение от първата будителка на българските жени.

Историята не може дълго да мълчи, когато става дума за ведрата вяра на една млада жена, която разчупва статуквото и поставя началото на нов тип женско присъствие във възрожденската публичност; първата българка, отпечатала стихотворение.

Литературната история е длъжник на тази изключителна радетелка за про-

света и култура, защото дълго време за нея не се знаеше почти нищо. А тя е първата българска преводачка и писателка, родоначалник на българското женско движение за равнопоставеност и просвещение.

Днес разградчанката Станка Николица Спасо-Еленина вече е заела своето заслужено място сред духовните апостоли на Българското възрождане. Нейната съдба е необикновена. Родена е през 1835 г. в Разград, в семейството на търговеца Спас Стоянов и Елена Спасоглу, преселници от с. Арнауткьой /Пороище/. Когато е била на единадесет години в града пристига младият двадесет и шестгодишен учител Никола Икономов (Жеравненец), който има зад гърба си четиригодишен учителски стаж, ученик на Сава Доброплодни. Той открива девическо училище в Разград, а сред учениците му се оказва и дъщерята на богатия търговец. У Станка Икономов открива любознателността и таланта на даровитото дете; тя се възхищава и прекланя пред човека на знанието и става негова поклонница. И докато ученичката му завърши девическото училище, двамата са успели да се опознаят, да се харесат и да направят решителната стъпка към съвместен живот. Сключват брак и правят сватба на 27 април 1852 год.

Под грижите на Никола Икономов (учител, публицист, поет, духовник, участник в освободителното движение, автор на книгата „Земеделие“, виден общественик и след Освобождението), Станка Николица израства духовно, изучава сръбски и руски език, което ѝ помага в по-нататъшната ѝ преводаческа дейност.

Тя се запознава с творбите на известни писатели и става една от най-образованите жени в града. Тя е първата

учителка в Разград. Участва активно в женското движение и е една от основателките на женското дружество „Майчина грижа“.

Така, по желание на съдбата, се срещат два таланта – единият, който е тръгнал по своята осъзната житейска пътека, а другият, дирещ упование и подкрепа в първите си литературни изяви. Това е творческата нишка, която води до взаимно вдъхновение.

Поразително впечатляващо е името на тази изключителна българка, което тя сама изковава – Станка Николица Спасо-Еленина – едно богато поетично име, което включва имената на съпруга, бащата и майката, като израз на уважение към най-близките. Изненадва идеята за това толкова специфично самонаричане, тази вътрешна свобода на хрумването и еманципираност от обикновената практика.

Станка Николица се вдъхновява от възгледите на сръбския реформатор Доситей Обрадович., проводник на идеите на Европейското просвещение и борец срещу религиозния фанатизъм. Благодарение на тях тя осъзнава дълбоко, че и на жената е потребно образование. Още като ученичка започва да се занимава с превеждане и в началото на 50-те години на XIX в. превежда от „Дела“ на Обрадович главата „О славним женама“ („За славните жени“). Към нея прибавя и превода на една източна поучителна приказка, отново избрана от трудовете на Обрадович. Така тя съставя малката книжка, озаглавена „Две приказки за славните жени и за Аза човекомразаца. Писал на сръбски, а побългарила Станка Н. Спасо-Еленина, Разградска. В Белград. В правителствена книгопечатна, 1853“

В преводната си книжка тя посвещава на сънародничките си оригинално

четиристишие, заради което мнозина я признават за първата новобългарска поетеса:

*Малка книжка за жените
дето им показва бодро
да се пазят от злините
и да се отнасят мъдро.*

От краткото, стегнато куплетче струи жизнерадост и оптимизъм. То показва и убедеността на авторката си, че е извършила полезно за всички български дело.

С тази малка книжка Станка Николици получава своето литературно кръщение, като желанието на преводачката е текстът да бъде разбираем за българската жена, което прави книжката още по-очаквана и търсена от читателите ѝ. Интерес представлява и послесловът, чрез който Станка Николици Спасо-Еленина изразява своята загриженост за условията, при които живее и работи българката в сравнение с тези на мъжа. Освен че се е подписвала с имената на съпруга и на родителите си, тя се именувала и като „желателка на женското просвещение“.

Тя съветва тогавашната българка да не се оставя на течението на времето, а „да уловим перото, и сяка според силите си да гледа да изработи нещо свое за своите дружки. Ето аз според силата си изработих тас книжка и ви я препоръчвам“.

Българката, според нея, трябва да търси начин за промяна на своя живот, за да го направи по-интересен не само за самата себе си, но и за другите. В тази връзка, посочвайки преводната си книжка, добавя: „Видите в нея с какви духове жени имало на света, каквито мигър сега няма?“

Идейните послания на книжката на Станка Николици говорят за един буден дух, интелектуална сила и богата култура, а оригиналното ѝ четиристишие я поставя начело на поетическите изяви на жената – произведението на Николици е литературен факт от 1853 година.

Както отбелязва още през 1932 г. Петър Динеков, „в това четиристишие е показана за времето си изумително ярна и точна стихотворна реч. Книжката намира радушен прием навсякъде из българско.“

Дългогодишният учител Илия Блъсков, автор на „Изгубена Станка“ и „Злочеста Кръстинка“, си спомня: „Из

много училища, дето имаше ученички, книжката „Две приказки...“ се въвежда като спомагало за свободен и разбран прочит...“

Тя става наричник на женското образование, на пробуденото женско движение за повече просвета, за повече култура.

Станка Николици идва да ни покаже как и доколко е могло в условията на 50-те години на XIX век, в атмосферата на глухо градче като Разград, една жена да свърже усилията си не само със семейни грижи, с бит и домакинство, но и с духовни помисли – да превежда чужди автори, да чертае планове за книги, да изразява прозренията на душата в стихове. Защото освен тези издадени повести и кратката стихотворна творба, авторката обявява и следващите свои издания: „Многострадална Геновева“ и „Касия царица“. Но те остават неосъществени.

Какво е прекършило амбициите ѝ, как е станало така, че тя успява да постави трудното начало, да извърви първите крачки и да издаде първата си книга, а по-късно да замълчи?... Многолюдното семейство се премества от Разград в Русе – първо се прехвърля даскал Никола, а после съпругата му. Междувременно в семейния живот се появяват и първите пукнатини. Времето на романтична привързаност си е отишло. Тон за това дава Никола Икономов, а косвени свидетелства подсказват, че и у Станка Николици се е зародило някакво ново чувство към друг мъж. Живо доказателство за тези увлечения е неизвестно отпреди нейно стихотворение, останало в ръкопис. То завладява с интимно-личната нотка, със загатнатите сърдечни преживявания.

ПРЕДУСЕЩАНИЕ

Войводу

*Падна есенес звезда;
но сърцето ми те чака.
Ох, прогни ли в жезла
ил те майчица оплака?
Смертом смърте ми каза
Китка момина сълза....*

С.Н.С.- Еленина

Поетичният фрагмент е натоварен със съкровен, много личен, неподправен заряд, свързан с образа на загадъчния войвода, пресякъл пътя на младата учителка; събужда вътрешни тревоги и възторженост, говори за дълбоко

съпричастие. Срещата с този неизвестен мъж е безвъзвратно отминала, но тя е събудила у нея онези усещания, обсебили я във времето, когато е дала ръката си на даскал Никола, когато се е нарекла Станка Николици Спасо-Еленина.

Тази интимна връзка между двамата постепенно изгубва своя романтичен ореол, за да стигне до своето отрицание.

Станка Николици се радва на дълъг, 85-годишен живот, и умирайки през 1920 год. в Разград, надживява много именития си съпруг. Но не оставя спомени за интимното си битие, не споделя с никого за подбудите си, довели до написването на „Предусещание“.

Излъчването на лицето ѝ от единствената запазена снимка на преклонна възраст, е неразгадано от поколенията, както загадъчна е и странната ѝ съдба.

Днес, от дистанцията на времето, признателната разградска общественост отбелязва с гордост заслугите на тази народна будителка.

Изразявайки своята почит, с голям интерес, възхита и преклонение се обръщам и аз към творчеството и личността на моята славна съгражданка.

Литературните празници „Поетични хоризонти на българката“ са посветени на Станка Николици и започват да се провеждат в Разград от 1975 год.

с цел да се популяризира и прослави великото дело на тази почти неизвестна на българския народ възрожденка – първата жена в нашата литература, която използва мерена реч за изразяване на своите мисли и душевни преживявания.

„Един от внуците ѝ запазва скъп спомен за нея – все до огнището, с книга в ръка. Когато бил много малък и са го водили на гости при нея, във впечатлителната му душа е останал запечатан образът ѝ. Какъв по-силен и жизнеутвърждаващ образ-символ от този на наведената над книга жена до огнището. Така да я запомним и ние, сегашните поколения, в годините на тихия ѝ залез – с книга до огнището. Огнището на живота. И на паметта. Белязана от съдбата да остане безсмъртна.“ (Б.Златарева)

Снежана Таскова

Една специалност със 100-годишна история

Първият лектор по български език в Карловия университет е известният български поет К. Христов. С него започва традицията на преподаване на езика и запознаване на студентите с българската литература и култура.

През 2016 г. специалността ще чества своя 100-годишен юбилей. Своите успехи тя дължи на всеотдайната работа на цял екип от специалисти – проф. Хана Гладкова, д-р Божана Нишева, д-р Марцел Черни, д-р Таня Янкова /лектор/. Преподавателите от специалността Българистика към Катедрата по южнославянски и балканистични изследвания във Философския факултет на Карловия университет са в непрекъснат професионален диалог със своите колеги от университетите в България /Софийски университет, Пловдивски университет, Благоевградски и Шуменски университет/ и тези в Централна и Западна Европа. На въпроса защо да учим българистика дава отговор първият рекламен клип на специалността <http://kjbs.ff.cuni.cz/>

Представяме на читателите преподавателите и студентите като опит да надникнем заедно зад стените на Карловия университет.

Преподавателите по български език в Карловия университет

Проф. Хана Гладкова, дфн

Проф. Хана Гладкова, дфн

Завършва специалността Славистика във Философския факултет на Карловия университет, а след това защитава докторска степен. От 1984 г. започва работа в катедрата по *Славистика* в университета, която е преименувана по-късно на Катедра по южнославянски и балканистични изследвания. В периода 1990-1994 г. е лектор по чешки език в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. От 2003 г. е доцент, а от 2008 г. – професор в специалността *Славистика* във

Философския факултет на Карловия университет в Прага. Председател е на специализирания съвет по докторски изследвания във ФФ на Карловия университет в Прага, член на Чешкия комитет на славистите, на Международната комисия за книжовни славянски езици при Международния комитет на славистите, на Съвета по езикознание, на научния съвет към Националната библиотека в Прага. Член е на редакционните екипи на редица списания (*Nová čeština doma a ve světě*, *Slavia*, *Studia z Filologiei Polskiej i Słowiańskiej*, *Ljuboslovie*).

Научните ѝ интереси са в областта на теорията, съвременното състояние и разволя на славянските езици (с конкретен поглед към българския и чешкия език), на морфологията и лексикологията на славянските езици, на междуславянските езикови контакти. Педагогическата ѝ работа е насочена към нормативни граматички на българския език, към историята и типологията на съвременните славянски книжовни езици. Автор на голям брой научни изследвания, статии, рецензии, научен ръководител на докторанти.

Д-р Божана Нишева

Завършва славянска филология (профил бохемистика) в СУ „Св. Климент Охридски“ през 2000 г., а през 2009 г. получава докторска степен по славистика във Философския факултет на Карловия университет в Прага. Работила е в Института за български език „Проф. Л. Андрейчин“ при Българската академия на науките и като хоноруван преподавател по чешки език в Катедрата по славянско езикознание на СУ „Св. Климент Охридски“. Понастоящем е главен асистент в Секцията по славистична лингвистика и лексикография на

Д-р Божана Нишева

Славянския институт при Академията на науките на Република Чехия, както и в Катедрата по южнославистични и балканистични изследвания при Философския факултет на Карловия университет в Прага. Научните ѝ интереси са в областта на неологията, лексикологията, словообразуването и съпоставителното езиковедство. Автор е на монографията *Inovační procesy v české a bulharské jazykové situaci (na materiálu jazyka médií)*, изд. Karolinum, 2014 и има научни публикации в България, Чехия, Словакия, Унгария и др. Член е на редакционния съвет на списанието на българските бохемисти *Хомо Бохемикус*.

Д-р Марцел Черни

Завършва българистика, съпоставителна славистика и бохемистика във Философския факултет на Карловия

Снимки: архив

д-р Марцел Черни

университет в Прага през 1999 г., където през 2007 г. получава и докторската си степен. В периода 2001–2007 г. работи като сътрудник в Славянския институт към Академията на науките на ЧР в Прага, а от 2007 г. става научен сътрудник в същия институт. От 2010 г. същевременно преподава българска литература от Възраждането до наши дни във Философския факултет на Карловия университет в Прага. Научните му интереси са свързани предимно с литературоведската българистика, славистика и сорабистика, с история на славистичните изследвания в Чехия и с чешко-българските културни отношения. Автор и съавтор е на научни книги (напр. *Ролята на чешката интелигенция в общественения живот на следосвобожденска България, 2008; Slovanské bájesloví* [Славянска митология] на К. Я. Ербен, 2009 и др.), студии, статии и рецензии, издадени в Чехия, България и в редица други страни (сътрудничи предимно със списанията „Slavia“ и „Homo bohemicus“). Занимава се и с превод на българска художествена литература на чешки език (Д. Кенаров, Св. Минков).

Д-р Таня Янкова

Завършва последователно специалностите Българска филология и Славянска филология (профил бохемистика) в Пловдивския университет „П. Хилендарски“. През 1992 г. започва работа като хоноруван асистент в Пловдив-

Д-р Таня Янкова

ския университет и преподава *славянски литератури*. Защитавя докторска дисертация, която е издадена през 2010 г. (*Повествователни практики в разказите на Ян Неруда*). От 2010 г. е главен асистент към катедра „Славистика“ в Пловдивския университет. Автор на повече от 20 научни статии и изследвания, посветени на чешкия реализъм, на спецификата на повествователските стратегии в прозата (върху художествени текстове от чешката, сръбската и полската литература). Научните ѝ интереси са в областта на типологията и контактологията в славянските литератури, на особеностите на романтичния тип герой (К. Я. Ербен, К. Х. Маха, Хр. Ботев). Научните ѝ публикации са в български и чешки списания. От 2013 г. е лектор по български език и литература в Карловия университет.

Имат думата студентите

Публикуваме /с незначителни съкращения/ резултатите от една анкета, която има за цел да надникне в начина на мислене на студентите, да види света през техните очи. Петте въпроса са опит за блиц интервю, което им направих. Получих отговори, които ми показаха колко малко се знае за България, колко странен е зрителният ъгъл, от който се оформя представата за българското. Разбира се, един подобен подход помага да се разбере от къде да се започне, колко големи са празнините, но и колко голям е интересът.

Студентите от Карловия университет говорят за себе си, за своите интереси, за причините да изберат да учат

български език. Техните отговори са провокирани от няколко въпроса:

1. **Кога за първи път чухте за България?**
2. **Защо решихте да учите български език?**
3. **Харесва ли Ви онова, което правим заедно в часовете?**
4. **Какъв е образът на българина във вашите очи?**
5. **Пред какви проблеми е изправен днешният българин според Вас?**

Полина Мушнина,

1. За първи път чух за България като малко дете. Леля и чичо ми живеят в София, така че често слушам разговори за България и живота там.

2. Аз реших да уча български, защото българската култура ми е много интересна и може би някога ще работя с братовчед си в София.
3. Много ми харесва онова, което правим в тези часове, но, разбира се, ние трябва да повторим материала вкъщи.
4. Българинът е весел, общителен, щастлив да помогне на другите хора.
5. Не знам пред какви проблеми е изправен днешният българин.

Андреа Недбалова

1. Не помня кога чух за първи път за България. Започнах да се интересувам от нея, когато пътувах там. Това беше преди три години.

2. Бях в България като стажантка. Работих за една неправителствена организация за правата на ромите. Аз исках да знам езика.
3. Да, харесва ми. Харесва ми четенето и ученето на новите думи. По-малко ми харесва граматиката.
4. В моите очи българите са добри, мили и сърдечни. За мен те са много приятелски настроени.
5. Според мен българите не са съгласни със ситуацията в страната си и затова младите хора искат да живеят и да работят в чужбина.

Елена Хаджиева

1. За България чух за първи път може би, когато баба ми разказваше историята на тази страна. Освен това, фактът, че се родих там, ми дава естествен интерес към нея. Това е моята родна страна и означава много за мен.
2. Реших да уча български, за да мога един ден да работя с този език на професионално ниво. За тази цел ми е необходимо не само да говоря бързо и без грешки, но трябва добре да владея българската граматика. Освен това, българският език за мен е един много красив език. По-хубав от чешкия даже.
3. С това преминавам към следващия въпрос. Да, българският език, както и страната, значат много за мен. Най-вече уважавам българите за това, как те са преживели трудните си векове.
4. Българинът е един много свестен, работлив и весел човек, който никога не ще излъже доверието на друг човек към него. Той винаги ще помогне на приятел и най-вече на роднина в нужда.
5. Днешният българин е изправен най-вече пред икономически проблеми и пред проблема на безработицата. Тук обаче трябва да погледнем трудните години в българската история. Говоря за годините, когато България е била под турско робство. Тя много е пострадала, много хора са загинали, много къщи и домове са били разрушени, и това е една от причините за днешните икономически и други проблеми, с които България трябва да се справя.

Ива Микуландова

1. Вече не помня кога за първи път чух за България, но мисля, че беше в основното училище, когато учех география.
2. Избрах българския като втори език, който да уча в университета.
3. Доволна съм, че знам азбуката. Обичам да се подготвям за часовете по български език и култура.
4. Никога не съм била в България. Смятам, че хората там са весели и оптимистични.
5. Аз мисля, че проблемите на българите днес са сходни с тези на другите хора в Европа. Хората искат да имат добра работа, семейство, да живеят добре.

Михаил Пашкевич

1. Вероятно съм чул за България за първи път, когато съм бил много малък. Още в СССР. Защото тогава имаше много стоки, които бяха произведени в България. На всички им харесваха домати и локумът.
2. Това беше по-скоро емоционално решение. Аз си мислех, че ще уча като основен език само сръбски, но същевременно исках да познавам още един език от този район. Разбира се, фактът, че имам няколко приятели от България, беше най-важен.
3. Да, много ми харесва. Надявам се, че ще се справя със всички задачи, които имаме тук. Бих искал да говоря по-добре от сега, но за тази цел трябва много да работя.
4. Аз съм бил в България само един път и всички хора, с които се срещам, бяха много мили. Разбира се, че почти всеки пуши и това е първата ми забележка към тях, макар че и аз съм пушач. Но най-главното нещо, което аз забелязах, беше трудолюбието и добротата на българите.
5. Вероятно, първият проблем е емиграцията и пушенето. Вторият проблем, според мен, е евроскептицизмът. Но като цяло аз не мога да бъда категоричен, защото бях там само 10 дни.

Радим Сохорек

1. За България чух естествено в училище, но първият сериозен интерес беше свързан с Васил Илиев, когато четох за организираната престъпност в България. По-късно

аз започнах да слушам българска чалга. В тези български песни и видеоклипове много ми харесва, че стилът съчетава балкански – особено български, турски и арабски мелодии.

2. Аз реших да уча български, защото обичам славянските езици и българският много ми харесва. Той е един от първите славянски езици. Освен това, той е подобен на руския език, който аз зная отлично.
3. Да, много ми харесва онова, което правим тук. Аз винаги гледам напред към следващата лекция. На лекцията винаги има приятелска атмосфера, която помага за изучаването на езика. Също е много полезно, че преподавателката е от България!
4. Аз мисля че българите са много темпераментни хора, като всички народи на Балканите. Също мисля, че те са приятелски настроени, че се радват на живота и че обичат да общуват.
5. Не зная много за ситуацията в България, вероятно най-големият проблем е бедността. Но мисля, че парите за хората не значат повече от добрите приятели, вкусното вино и красивата българска природа. Що се отнася до ситуацията в Чехия, аз мисля че най-големият проблем е, че повечето хора считат българина за циганин.

Моника Шнебергрова

1. Когато бях дете, някои от съучениците ми разказваха, че са били в България през ваканцията. По-късно чух още за хубавата природа и за културата на България. Аз бих искала да отида по време на ваканцията в България, но все още не съм успяла.
2. Аз следвам руски език и много ми харесват и другите славянски езици. Българският език е много интересен, харесва ми българската култура и литература и имам също няколко приятели от България. Не искам само да разбирам, но също и да мога да говоря, и затова реших да уча български.
3. Да, много ми харесва. Харесва ми много да уча езика, а и на всяка лекция правим нещо ново. По време на лекциите не само четем, пишем и работим с учебника, но и много

- говорим за българска култура и литература. Това ми помага много.
4. Българите са според мен приятелски настроени и симпатични хора. Те са обикновено много общителни. Също са много трудолюбиви и ценят своите традиции и култура.
  5. Според мен днешният българин е изправен главно пред икономически проблеми. Срещнах много българи, които са били принудени

да работят в чужбина, защото не са намерили работа в България. Младите хора не искат да живеят в селата и отиват в градовете – те често оставят своите роднини и близки сами.

Ростислав Старжични

За България чух още като дете. Майката ми учеше български в осемдесетте години. Тя живееше в България. Аз

искам да знам български, защото ми харесват миналите времена – особено минало свършено време (аорист) и минало несвършено време (имперфектум), които чешкият език не запазва. Четох стари чешки книги, започнах да се интересувам от стари граматични форми. Аз мисля, че българският е най-добрият език сред славянските езици, може би и на земята.

Какво е да си български лектор в Прага?

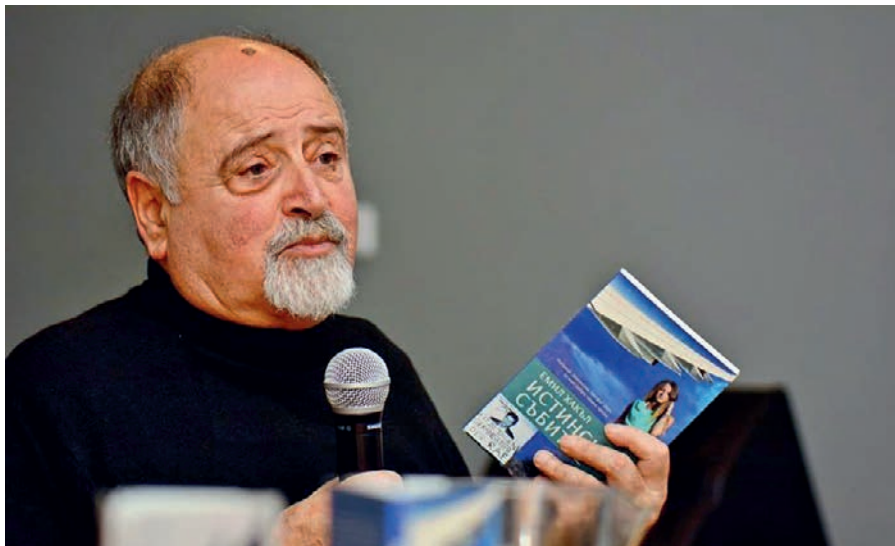
Отдавна Прага ми стана любима. Първото ми идване беше като ученичка, когато след десети клас получих като подарък от моите родители екскурзия до Чехия. Второто – в една сериозна зима след промените, когато с малко пари и голям куфар пътувах 36 часа, за да си купя книги за предстоящата ми дипломна работа. Харесвах не само великолепните градини и сгради, не само мостовете и чудесните алеи край реката, не само хубавите ресторанчета, но най-вече библиотеката в Климентинума и книжарниците. След тези две пътувания срещите ми с Прага станаха по-чести – на летни школи, на екскурзия, минавайки на път за университетите в Пардубице и Бърно, на семинари на преводачите. За първи път обаче миналата година се оказах пред перспективата да остана за по-дълго време. В съвсем нова професионална и приятелска среда. Затова сигурно видях града и неговите жители по начин, непознат ми преди. Първото, което ме впечатли, беше големият брой четящи хора сутрин в метрото. Заболи поглед в книгата, те не изпитват онова любопитство към другия, на което съм свикнала досега. Имат ясно усещане за дистанция не само във физическия смисъл на думата. Качват се, слизат, без дори да се докоснат, докато пътуват. Лишени са от възможността за тактилно опознаване на чуждото присъствие, не могат да се насладят на плътното докосване и приплъзването на телата, без което не може в любимите български автобуси. После – различният вкус на храната. Много красиво седят плодовете и зеленчуците на щанда, но, докато режем и внимателно ядях първия домати, непрекъснато се убеждавах, че това е именно домати и от моята вяра зависи

неговият вкус. Е, не го докарах много на вкус. После, когато на един пазар на производителите питах за хляб без ким, майсторът хлебар се удари по челото и рече: „Пане Боже, как без ким?“. Скоро след това си формулирах ситуацията, в която се намирах, като „глад на сетивата“. Колко са мили и внимателни хората в различните институции, които трябваше да обиколя в първия месец, все още си спомням, даже особено силен е този спомен, когато ми се наложи да сменя или заверя документ в България. Да, едва в България през лятото осъзнах една много фрапираща разлика – особената комуникативна ситуация, в която Виe-формата е излишна и неразбрана, често дори възприемана като белег за множество число от сервитьорки, магазинерки и шофьори. Така че в съзнанието ми започна някаква двупосочна престрелка на наблюдения, в която с голяма бързина се сменяха „тук“ и „там“. Да казвам ли за невероятно любезните шофьори, които ми пожелаваха и добър ден, и не забравяха да кажат „дovиждане“, за усмихнатите и ведри продавачи, за усещането, че съм заобиколена от внимание и желание да бъда обслужена, колкото може по-добре. Заедно с всичко, което забелязвах някак по-изострено и ясно, се оформи въпросът за конкретната ми работа. Бях подготвила много материали още в България, но от особено значение беше конкретната среща със студентите. От нея се роди и най-силният аргумент – те искат, работят, стараят се да постигнат своята цел. Не само посещават часовете, но и никак не се притесняват от големи домашни, а отгоре на всичко – и ги пишат. Постепенно разбрах, че интересът на всеки

от тях към езика е провокиран и от някакъв момент от семейната биография, свързан с България. Разбрах, че куфарът на лектора е винаги малък за онова, което му е необходимо; че заедно с книгите съм донесла и себе си и че освен езика, ще преподавам една друга култура – на хранене, на отношения, на облекло. Не знам дали времето, в което ще бъдем заедно, е достатъчно, за да възприемат различното, за да се вживеят в чуждото като в свое така, че да го харесат и предпочетат пред вече познатото. Но е чудесно, че тези млади хора виждат в българския език и литература, в нашата култура една не само професионална, но най-вече своя човешка възможност. Докато преподавам своя роден език, откривам колко малко знам за него. Това е не само защото досега съм преподавала славянски литератури, а защото, трябва да се опиташ да обясниш на някого нещо, за да го разбереш истински. Особено е усещането да говориш за родното – трябва да подбереш и най-верните, и най-точните думи. Трябва да бъдеш разбран и да предизвикаш желание, интерес, активност. Но едва когато съм поставена в тази специфична ситуация, разбирам колко много мога да направя – да отворя врата и да затворя врата, да пусна светлината и да ѝ попреча да влезе, да покажа красотата на речта и да направя труден пътя до нея. Едва сега, когато поправям неминуемите грешки на студентите, откривам логиката, която езикът е търсил и пазил, за да се предаде не витиеватата безсмислица, а онези прости и ясни истини, с които човекът е живял от край време.

д-р Тая Янкова

Чешкият писател Емил Хакъл вече е преведен на български

В превод на най-изтъкнатия преводач от чешки език Васил Самоковлиев и издание „Персей“ на български език излязоха двете най-забележителни книги на чешкия писател Емил Хакъл – романите „За родителите и децата“ и „Истинско събитие“, и двата отличени с авторитетната награда „Магнезия Литера“ за проза.

Емил Хакъл (р. 1958) е сред водещите чешки писатели днес. Често е сравняван с класика Бохумил Храбал, макар самият Хакъл да оспорва това сравнение. Започва да публикува в края на осемдесетте години в няколко литературни списания. През 1991 г. прави своя дебют със стихосбирката *Rozpojená slova*. Десет години по-късно се насочва към прозата, като през 2001 г. издава сборника с кратки разкази *Konec světa*. През 2002 г. романът му „За родителите и децата“ е удостоен с авторитетната награда *Магнезия Литера* за проза. През 2008 г. Хакъл публикува обемния си роман *Let čarodějnice* („Полетът на вещицата“), който е оценен като една от най-сензационните книги на 2008 г. и е издаден в Съединените щати. Романът му *Pravidla směšného chování* от 2010 г., който може да се разглежда като продължение на „За родителите и децата“, се приема много добре от чешките

медии и е отличен с наградата „Йожеф Шкворецки“. Издаден е в Австрия, Холандия, Полша и Англия. С романа „Истинско събитие“ (*Skutečná událost*) Хакъл за втори път получава голямата литературна награда *Магнезия Литера* за проза (2014).

Издателство „Персей“ направи най-добрия избор кой да преведе такъв труден, странен и различен автор като Емил Хакъл и това е **Васил Самоковлиев**, любим автор на списание „Българи“ и един от най-добрите съвременни преводачи от чешки език. Носител е на четири големи награди за превод: два пъти е получил Наградата на Съюза на преводачите в България и два пъти – награда „Пловдив“ за най-добър превод. Роден е на 22 юли 1946 г. Завършил е „Чешки език и литература“ в СУ „Св. Климент Охридски“. Работил е като преподавател в ПУ „Паисий Хилендарски“. Превежда

от 1982 г. От няколко години живее и работи в Прага. Превел е на български език произведения на водещи автори в чешката литература: Бохумил Храбал, Владислав Ванчура, Карел Чапек, Милан Кундера и др. Едва ли някой друг преводач би могъл така блестящо и адекватно да се справи с превода на Емил Хакъл.

Създадени с разлика от около десетина години, романите „За родителите и децата“ и „Истинско събитие“ са най-забележителните романи на чешкия писател. Но и са доста различни. „За родителите и децата“ е по-универсален тип четиво, интерпретиращо вечната тема за отношенията между поколенията, а в съвременния свят – отчуждението между тях. „Истинско събитие“ е модерен тип роман – фрагментарен, насечен, асоциативен, провокативен.

Но „За родителите и децата“ всъщност е книгата, която превръща Емил Хакъл във водещ автор на съвременната чешка литература. Тя не само печели *Магнезия Литера*, а няколко години по-късно е и претворена в много успешен филм. Издадена е в много страни по света, като Полша, Холандия, САЩ, Германия, Италия, Швеция, Норвегия, Испания и Египет. Международната преса я оценява изключително положително, а водещият литературен критик на белгийския ежедневник *De Standaard* я провъзгласява за книга на годината (2009) в Белгия.

Еlegantно и интригуващо написан, романът впечатлява с простичкия си изказ, който повлича със себе си вниманието на читателя. Историята на възрастен баща и 42-годишния му син, които излизат един следобед на разходка, показва на първо място таланта на Хакъл да разказва. Книгата печели читателя и с живия си диалог, и с търсенето (и намирането) на общи теми в живота с хората, които считаме за най-близки. Вместо отчуждение, „За родителите и децата“ предлага сближаване. Романът събужда уменията ни да общуваме – и едновременно с това

да сме търпеливи, да прощаваме, да обичаме. „За родителите и децата“ ни води към добро, а толкова малко книги го умеят истински в наши дни. Нашата действителност е обагрена от събития, свързани с тероризъм и насилие. Затова е просто откритие романът на Емил Хакъл „Истинско събитие“ – в него чешкият автор разкрива така да се каже родословното дърво на това уродливо явление върху европейския континент. Действието в „Истинско събитие“ се развива в няколко линии – една от тях разкрива подробности за терористичната организация RAF. Друга е посветена на интимните отношения между мъж и жена; трета – на трима приятели, които имат своите проблеми. Хакъл смесва реалност и фикция, къса очертанятия между публичността и интимното пространство, премахва дори времевите рамки. Всичко това помага на читателя да осъзнае непредвидимостта на събитията, когато говорим за постигане на цели чрез насилие, както и за начина, по който дигиталните технологии управляват живота ни. Изключително добре приета от критиката, това е книга за липсващата комуникация помежду ни. „Истинско събитие“ печели престижната чешка награда „Магнезия Литера“ през 2014 г. – в категория за най-добра чешка проза. Романът съдържа в себе си отговори, които са от значение днес, а утре – по всяка вероятност жизненоважни. Българските издания на двата романа са включени в поредицата на ИК „Персей“ „10 книги в контекста на европейския културен диалог“, получила подкрепата на програма „Творческа Европа“ и представяща автори от различни националности. Двете книги на Хакъл бяха представени пред четящата публика в България, пред медиите и много бохемисти. В читалище „Шалом Алейхем“ в Пловдив бе организирана премиера на „Истинско събитие“, а дни след това и общо представяне на двете книги в залата на Чешкия център в София. Там издателят Пламен Тотев сподели, че двете издания слагат начало на т. нар. чешки проект на „Персей“, който цели да запознае ценителите с модерната чешка проза, с новите автори, които изграждат образа на тази специфична и обичана у нас литературна традиция. „Инициативата на издател-

ството ме развълнува и приех да се завърна в дебрите на превода с книгите на Хакъл“, призна Васил Самоковлиев. „За родителите и децата“ е пример за отчуждението между поколенията според нейния преводач. Под формата на забавен диалог баща и син уточняват разногласията си, като ни правят свидетели на собствените си изпълнения. „Истинско събитие“ пък показва как се създава модерна литература. „Вземете една изсъхнала коледна елха – пошегува се Васил Самоковлиев, – и окачете на нея стара обувка, гребен, счупена чаша и каквото се сетите още. Добавете и любов и романът е готов.“ Талантът на Хакъл да смесва събития и обстоятелства очевидно интригува, защото и двете му творби, вече преведени и на български, се радват на топъл прием от страна на критиката. При това техният автор е един съвременен отшелник. Казват, че когато отишъл на връчването на наградите „Магнезия Литера“, само той не знаел, че именно „Истинско събитие“ е отличената. Освен това обича да провокира и журналистите в малкото интервюта, които дава... Ето моменти от една такава негова изява: „Ако бях начинаещ писател, сигурно щяха да ме бичуват за начина, по който пиша. А е хубаво да се четат кратки неща като моите, разкази – например няколко странички преди заспиване. Без проблем ги прочиташ, помниш за какво става въпрос и се унасяш сладко.“ „Когато искате куче, трябва да сте в равновесие. Точно сега имам едно – намерих го пред вьетнамския магазин в дъжда, напълно изнемошало, взех го и го изкъпах. Първо се правеше, че

умира, а после изяде всичко от хладилника и спа дванайсет часа. Според информацията от чипа принадлежи на някаква госпожа, която много не се интересува от него и сега го зарязва при мен два-три пъти седмично. Така че и куче имам наполовина като много други неща.“

„Съвременните хора са умствено разрушени. Потиснати са и трудно изграждат мнение. Например ако някой дойде и ни обсади, ще се появят няколко протестни надписа и с това ще се свърши. Весели страхливци, това сме ние.“

„Каквито ще да са руснаците, културата им е от фундаментално значение. Литература, кино, театър, всичко е много по-важно от това, което става на Запад. Може би причината е икономическа, но ориентацията в наши дни е към западната култура. Трудно е да се предвидят последствията. Много таланти се оказват откъснати от корените си и резултатът е една формалност, с която творят. Да го кажа банално: без сърце.“

„Обичам литературните четения. В по-малките градчета това са едни възрожденски акции, на които идват няколко човека, но също има атмосфера. Обичам малките станции! Пък и хората са тук не защото нямат какво да правят, а за да те видят, да те чуят. После често отиваме в местното ресторантче, плюем на литературата и се сприятеляваме така, сякаш живеем в осемнайсетото столетие. Повечето пъти изпускам автобуса и преспивам на дивана в някой от новите си приятели. И това са най-хубавите моменти от срещите с читатели.“

Пламен Тотев

Известният български преводач раздава автографи

Япония – далечна и близка

Връщам се за осми път в Япония. За първи път видях Страната на изгряващото слънце през далечната 1996 г. Сега отново идвам с желанието да се докосна до тази колкото позната, толкова и непозната за мен държава, която за сетен път ме дарява с душевна хармония и екзотична естетика, с нови неописуеми впечатления и с най-здравословната и най-красиво аранжираната храна на Земята.

Япония е горещо червено слънце върху снежна белота. Япония е самурай и гейша. Япония е смесица от красиви пагоди и отблъскващи, сякаш нахвърлени случайно, бетонни сгради. Страната на изгряващото слънце е пълна с контрасти, които карат чужденците да недоумяват. Но над всички тях се извисява култът към красотата и естетиката.

С мирис на зелен чай и водорасли

Дванадесетчасовият полет от Франкфурт до Токио е към края си. Пред мен се разкрива отново величествената гледка на Фуджи – един от символите на Япония. Припомням си най-употребяваните японски думи: конничи ва (добър ден), охайо гозаймас (добро утро), конбан ва (добър вечер), аригато гозаймашта (благодаря много), дозо (моля), хай (да). В самолета винаги си поръчвам японски ястия и зелен чай, не само защото ги харесвам, а и защото те веднага ме пренасят в далечната,

но близка за мен страна. В паметта ми изплуват усмихнатите и прекалено любезни японци, които се кланят почти непрекъснато. Предстои ми отново да видя страната на контрастите: модерната урбанизирана Япония, с огромни небостъргачи, с бълваща отвсякъде електроника и абсолютната тишина и покой, царящи в японските градини и храмове. Супермодерни млади японци, облечени с ексцентрични дрехи и японски семейства, пременени с красиви кимона. Паспортната проверка на летище Ханеда започва с вземане на отпечатъци от показалците и фотографиране на всички чужденци. Затова малко от тях се осмеляват да крадат, а дори и да го направят, ще бъдат заловени, тъй като в Япония се разкриват 98% от престъпленията. Страната на изгряващото слънце принадлежи към държавите с най-ниска престъпност. Там човек се

чувства в пълна безопасност. Самите японци смятат, че ако откраднеш чужда вещь, вземаш и проблемите на собственика ѝ. А има ли японец, който да иска да се натоварва с чужди проблеми? Попълвам поредния формуляр за влизане в Япония, подавам паспорта си с японска виза на служителя, слагам си показалците върху устройството за вземане на пръстови отпечатъци, гледам в екрана, за да ми направят снимка. След паспортната проверка следва митническа и ... облекчено въздъхвам. Ето че вече мога да изляза от летището и да усетя познатата ми миризма на зелен чай, цветя и водорасли. Това е ароматът на Япония. Погледът ми се рее над свежите багри наоколо и усещам повече от осезателно пъстроцветната японска есен. Предстои ни още 60 км. пътуване с автобус, за да стигнем до Токио.

Токио – най-голямата агломерация в света

Токио е най-големият метрополен регион в света. Общото население на префектурата е над 13 милиона, а метрополният регион, надхвърлящ границите на префектурата, има население между 35 и 39 милиона души и е най-голямата агломерация в света не само по население, но и по своя брутен вътрешен продукт, надхвърлящ 1,479 трилиона долара. И тази година Токио ме посреща отново чист и подреден до най-малкия детайл. Навсякъде цари изключителна чистота. Преобладават стърчащи небостъргачи, зад някои от които (за щастие) се крият красиви японски градини.

Всеки, който не знае японски, изживява истински културен шок, когато за пръв път попадне в Япония. Той се дължи до голяма степен на факта, че повечето чужденци не могат да четат японските знаци и не ги разбират. Макар че японският език няма пряка връзка с китайския, използва китайски логоритми – канджи. Освен канджи, японската писмена система си служи и с две сричкови писмености – хирагана и катакана.

Друга причина за шока е невероятното множество хора. Спомням си, че когато за първи път излязох по токийските улици, бях „грабната“ от тълпата, която ме повлече незнаяно накъде. Чувствах се като на друга планета. От всички посоки се стичаше огромно количество хора, които ми изглеждаха напълно

еднакви. Освен, че не ги различавах визуално, бяха облечени и стереотипно: мъжете – с черни костюми и вратовръзки, а жените – със сиви костюми. И тогава срещу мен се зададоха няколко души с маски, което напълно ме втрещи. Отначало предположих, че това е своеобразна екологична защита, но впоследствие нашият чешки преводач ни обясни, че „маскираните“ имат просто хрема или грип и не искат да заразяват другите.

Асакуса носи атмосферата на старото Токио

Ако искате да усетите атмосферата на старото Токио, трябва да посетите Асакуса. Дълго време кварталът е бил известен като център на развлеченията и удоволствията. В него са били разположени и традиционните кабуки театри. В началото на миналия век тук се е появил и първият киносалон на Япония – Денкикан. През Втората световна война Асакуса е почти разрушена, но десетилетие по-късно е възстановена.

Най-голямата забележителност тук е Сенсоджи – най-старият храм на Токио, основан през 645 г. През 628 г. двама рибари улавят в река Сумида златна статуетка на богинята на милосърдието Канон. Смята се, че статуетката се пази и до днес в храма. Затова в него векове наред се почита богиня Канон, а храмът е известен още като Асакуса Канон. Вярващите идват тук да палят свещи и да хвърлят монети в чест на

богинята. Този будистки комплекс привлича вниманието на многобройните посетители и със своята причудлива пететажна пагода, както и с богато орнаментираните портали и красивата градина. Както повелява традицията тук, пипам излъскания Буда Наде Ботокесан, който се намира близо до храма, защото според поверието той носи здраве и щастие. Затова пък японците са застанали пред нещо като котел с пушилня. Малки и големи „събират“ с ръце дима и го вдихват, тъй като вярват, че този ритуал ще им донесе здраве. Това своеобразно масово опушване явно е вид прочистване на организма.

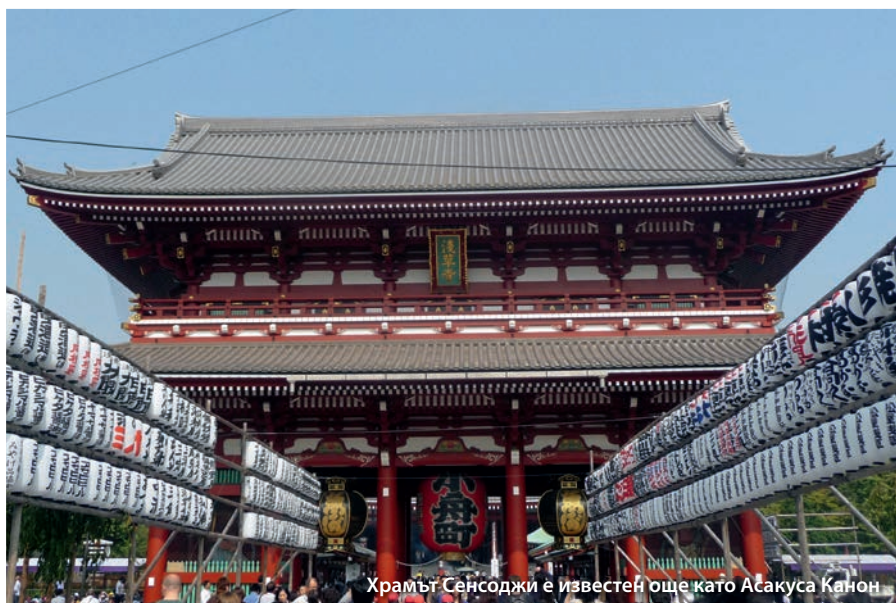
Пътят към храма минава през търговската улица Накамисе, която изобилства с японски стоки като ветрила, кимона, гребени, колани, кукли, както и с традиционни специалитети на японската кухня. Тук можете да си купите и едни от най-красивите календари.

Уено е културен център

Уено е моя традиционна спирка в Токио. Тук се намира най-старият парк на града с много музеи и с най-известната концертна зала в Токио, в която винаги имаме по няколко представления. Тя е построена през 1961 г. и за времето си е била най-голямата концертна зала на столицата, проектирана от Кунио Маекава. В Уено е разположен и Националният музей на Токио с над 86 000 произведения на будисткото изкуство и занаяти, Националният

Буда Наде Ботокесан

Храмът Сенсоджи е известен още като Асакуса Канон

Националната градина в Шинджуку

музей на западното изкуство, светилища и храмове, както и най-старата зоологическа градина с над 2600 животни.

Амейоко или какво ли няма тук

В непосредствена близост до южния изход на Уено е търговската улица Амейоко с над 500 магазина. Тя се намира между станциите Уено и Окачимачи на линията Йаманоте. Представлява открит и закрит пазар с множество сергии и магазинчета, разположени под релсите на линията Йаманоте. Тук можете да си купите почти всичко – от огромни живи раци, риби и други морски чудовища до кимона, часовници, дрехи, козметика, чанти, суши, плодове, зеленчуци и зелен чай. Аз избирам магазина

за зелен чай. Качвам се на втория етаж и там откривам и магазин за традиционни японски чайници – от красиви по-красиви. Продава ги възрастен японец. След дълго колебание избирам едно чайниче, което той старателно ми опакова, защото опаковката на японския подарък трябва да е красива като самия дар, та дори и по-хубава от него. След представлението се връщам, вече придружена от един колега, и купуваме още няколко чайничета. Изразявам възхищението си от керамиката и продавачът ме пита откъде съм. „От България“, казвам аз. „А, български йогурт и розово масло“, казва той, а колегата ми добавя „Котошу!“, с което размива всички ни. Сбогуваме се с дълбоки поклони.

Шинджуку – кварталът на небостъргачите

Шинджуку е кварталът на небостъргачите и същевременно е един от най-известните търговски центрове. Може би най-голямата атракция в него е 273-метровото кметство, което на 20-ия си етаж се разклонява на две кули и според някои изглежда като огромна катедрала. (Не бих казала!). Не случайно неговият архитект Кензо Танге при създаването му бил вдъхновен от парижката катедрала Нотр Дам. Шинджуку, както и Гинза, са известни търговски центрове, изпълнени с множество магазини. Гарата в Шинджуку е най-големият железопътен възел. През нея ежедневно преминават около 2 млн. души.

Националната градина в Шинджуку

Градините на Токио са оазиси на спокойствието и вълшебно място за релаксация. Затова винаги гледам да избягам от тълпата в някоя от тях.

Shinjuku Gyoen National Garden

е една от най-известните и красиви градини в Токио. Тя е истински оазис, изпълнен с естествена красота. Посещавам я през октомври, когато черешите отдавна са прецъфтели, но затова пък големи площи са изпълнени с цъфтящи рози, многобройни дървета и всякакви растителни видове. Впечатлява ме възрастен японец, който се опитва да улови мимолетната красота на розовата градина върху платното си.

Shinjuku Gyoen има европейска и японска част. Площта около езеро-

Шинджуку – кварталът на небостъргачите

то е 58,3 хектара, а обиколка ѝ е 3.5 км. В парка има градини във френски, английски и японски стил. Броят на дърветата е около 20 000. 1,500 от тях са черешови. Те цъфтят през март и април и превръщат градината в истинска цветна приказка.

Работата в оранжерии започва през 1892 година, а настоящата оранжерия е построена в средата на 20-ти век. В нея има над 1700 тропични и субтропични растителни видове.

Няма друг народ като японците, който да изпитва такава чиста радост от единението с природата. В японската градина не липсват традиционният дървен мост, разцъфналите храсти, чайната, камъните и пясъкът. Една застинала красота, скрита в на пръв поглед ежедневни и обикновени неща!

Шибую разказва за най-верния приятел на човека

Млади хора в ексцентрични дрехи, с боядисани във всички цветове на дъгата коси и с авангардни причешки изпълват улиците на кварталите Шибую и Хараджуку. Сред тях най-странно за мен изглеждат изрусените японки.

Пред гарата в Шибую се намира и бронзовият паметник на известното куче Хачико (в превод – осмият), който ни припомня една сърцераздирателна история за кучешката любов и вяност. Кучето чакало ежедневно на гарата своя стопанин Хидесабуру Уено да се върне от работа цели 9 години след смъртта на токийския професор, докато самото умряло през 1935 г. В деня на неговата смърт е обявен ден на траур, а Хачико се превръща в национална знаменитост и символ на верността. Площадът, на който се намира паметникът, се превръща в любимо място за срещи.

Акихабара – най-големият електронен пазар в света

В електрония град Акихабара отново се чувствам като на друга планета. Тук можете да си купите каквато електроника си пожелаете, защото ежеседмично се появяват все нови и нови стоки – все последна дума на техниката. Закупуването на мишка за компютър ми отнема два-три часа.

Оживена улица в Шибую

Един от магазините за електроника

В един от магазините на няколко рафта са разположени всякакви подобия на компютърни мишки – вкл. и такива с миши опашки, така че избирането на една от тях се превръща в приключение – всичките цветове, форми и размери започват да се сливат пред очите ми. Най-накрая грабвам една мишка, взимам пълом лилава четка за почистване клавиатурата на компютъра заедно с анатомична червена подложка за ръката. В златната електронна мина, наречена Акихабара, намирам и желаните адаптер и конектор за моя

излизаш от всякакви японски стандарти компютър. Плащам и отивам да релаксирам на горния етаж на магазина, където са масажните кресла. Любезният продавач ми обяснява как да наглася дисплея, след което се пренасям в друго измерение и забравям, че съм в електронния град с неговите 250 магазина с ослепяващи светлини и клаустрофобни блъсканици.

(Следва)

Мария Захариева

Езерото „Клепуза“

Велинград

Ако искате да прекарате отпуска си сред българската природа, далеч от шума и цивилизацията, няма да съжалявате, ако се възползвате от условията, които предлага най-големият балнеолечебен курорт в България Велинград, откъдето бликат над 80 минерални извора.

Самото пътуване до Велинград представлява своего рода романтично преживяване, защото пътят минава през Западните Родопи. Те отдавна привличат пътешествениците и любителите на планинския туризъм с невероятната си природа и с множеството легенди, посветени на миналото на този край. Пътуването до Велинград с кола е по-удобно, но ако сте авантюрист по душа, по-добрият вариант за вас ще бъде да изберете теснолинейката Септември-Добринище, влакчето – чайник, както е известно между местните

хора. Наричат го така, защото се движи на дизел и локомотивът му пуши. За да се стигне до жп гара Велинград, се минава покрай гъсти елхови гори по долината на река Чепинска и под малки тунелчета. Независимо от това кой вариант ще изберете, и в двата случая ще се наслаждавате на великолепието на Чепинската котловина (Чепино), най-живописната част на Западните Родопи. Оградена е от рида Алабак, който се намира в най-северозападната част на Родопите. В района има много подземни води и минерални

извори.

Потегляйки от София, след около два часа път, пристигаме във Велинград. Градът се намира в западната част на Чепинската котловина, заобиколен от великолепни борови гори. Извиращите в града минерални извори са били известни още от древността, когато по тези места е живяло тракийското племе беси, а тракийският певец Орфей е пеел своите омайни песни. Твърди се, че по времето на българския цар Петър II Делян българските боляри идвали тук, за да се потопят в лечебните води за

Църквата „Света Богородица“

Градината на хотел „Рич“

здраве и дълголетие. През Средновековието най-значимата родопска крепост е била Цепина, значим фактор в отбранителната система на Родопите. Благодарение на своята недостъпност, тя се превръща в столица на местния владетел Деспот Слав и затова този дял от Родопите е наречен на негово име – Славееви гори. От крепостта Цепина произлиза и името на село Чепино.

Тежка е неговата участ през XVI-XVII в. През 1666 г. със сила и заплахи голяма част от българското население в Чепинската долина е принудено да промени вярата си и да приеме мохамеданството. Но чепинци никога не забравили своята българска народност и звучен език. Продължили да пеят мелодичните си песни, да тачат и поддържат християнските си традиции. Най-непокорните избягали в планината, близо до село Каменица, където построили своя църква – „Св.Троица“. Непосредствено до Каменица се намира Лъджене (в превод „баня“), което в миналото е било бивш феодален чифлик с няколко минерални извора.

По време на пътуването си из България през 80-те години на 19 в. К. Иречек описва Чепинския край като курорт, който през 1892 г. си спечелва прякора „Българският Карлсбад“. В края на 19 в. се появяват първите картички и пощенски албуми за Чепино. До края на 19 в. селището е мъчно достъпно, чак през 1896 г. се свързва с Пазарджик чрез шосе, а през 1926 г. се прокарват и първите жп. линии.

По идея на кмета на Каменица Тодор Ямаков трите села се обединяват

през 1948 г. в един град (Велинград) и се обособяват като негови квартали. Името на града идва от убитата при престрелка партизанка и студентка по география Вела Пеева от Каменица и от Бай Вельо от близкото село Костандово, който през XVI в. построява най-старата лечебна баня (Вельовата баня). Сливането на трите села е основната причина и до днес градът да няма единен облик, а всеки квартал да е по своему обособен и различен. Квартал „Каменица“ е разположен на двата бряга на р.Еленка, известен още с имената Каминча, Камениче, Каменич. Квартал „Лъжене“ е централният квартал, родно място на Николай Гяуров. Квартал „Чепино“ е най-южният квартал.

През 1950 г. Велинград е обявен за балнеоложки център, а през 1981 г. – за курорт с международно значение. Градът разполага с множество открити и закрити басейна с температура на водата от 28 до 86 градуса, с градски плажове, 20 хотела, 43 почивни домове и санаториуми и 6 минерални бани. В Чепино се намира и Радоновата баня (42 градуса), известна със своите лековити кални вирчета, съдържащи благородния газ радон, който освежава организма на болните. Характерно за баните на Велинград е, че те са не само място за къпане, а най-вече за социален контакт. Водното богатство на града е няколко пъти по-голямо от това на Хисаря, Баня и Вършец. Във всеки хотелски комплекс се предлагат разнообразни лечебни процедури – вани с подводен масаж, сауна, солариум, инхалации, парна

или турска баня, масаж. Според специалистите предимството на минералните води на Велинград се състои в това, че съчетават по количество и състав в едно лечебните възможности на Хисаря, Баня и Наречен. Медицински изследвания показват, че водите от различните извори помагат при бъбречни заболявания, смущения в опорно-двигателния апарат и нервната система, чернодробни заболявания. Велинград е известен и като града с най-много слънчеви дни през годината, а мъглите са изключителна рядкост. В града почти няма работещи предприятия и въздухът е кристално чист.

Големите хотели организират и туристически обиколки на Велинград и околностите, екскурзии до Банско, Цигов чарк, Юндола, до яз. „Доспат“, Триград, Рилски манастир.

По време на почивката си във Велинград задължително трябва да посетите един от символите на града – езерото Клептуза – най-големият карстов извор в България. Той се е образувал в резултат от пропукването на скалите. Всяка секунда на повърхността му бликат 570 литра леденостудена вода и пълнят две езера, които се вливат в Чепинската река. Всеки, посетил или прекарал почивката си във Велинград, едва ли е пропуснал да се повози на водно колело или лодка. Допълнителна романтика на мястото придават водопадчето, парковите алеи, огромните плачещи върби, надвесили се над езерото или дивите патици и гъски, плуващи в него.

д-р Красимира Мархалева

Хотел „Рич“

Хотел „Велина“

Съветски времена в родното Поморие

-Здравейте!

– Ще ти дам аз едно „здравейте“! Ти български не знаеш ли, бе?!

– Знам, ама за всеки случай! Щото най-вече руснаци купуват.

– Добре де, ама кажи най-напред „Добър ден“ или „Здравейте“ пък тогава минавай на руски. И що ли да минаваш, те нека си говорят на руски, ти им говори на български. Като са дошли да живеят в България, да се учат на български, да не сме ги канили!?

Подобен диалог ми се повтаря вече многократно в родното Поморие. На пазара, в някои магазини. Пустите им търгаши, за да ти вземат парите, ако се наложи и на марсиански ще проговорят!

Ама и аз съм един стар глупак, тръгнал съм да ги уча на патриотизъм. Туй ще да са остатъци от даскалътка ми, професионална деформация, сиреч. Наивно се надявам, че ще наля нещо полезно в нечия чужда глава, забравяйки, че в много от тях вместо акъл има калкулатор.

За щастие пак по даскалски, реагирам и инак. Случва се в някой супермаркет да забележа, че продавачите упорито говорят на български с руските си клиенти.

– Браво, моето момиче! Браво моето момче! Добре правите, така трябва! Като са дошли да живеят при нас, да научат езика ни!

От дете обичам руския език. Затова и едва на четиринасет заради него сам трябваше да се справям с живота, далеч от родители и приятели, в чужд град. Можех да си остана в Поморие и там да завърша средното си образование, да изкарам немската гимназия в Бургас или френската във Варна, че е по близо, но аз не, та не, руски, та руски! И чак в Пловдив. Колко му е да замотаеш главата на едно наивно, чувствително хлапе. Първо, много ми харесваше учителката ни по руски в прогимназията – млада, красива, елегантна, засмяна. После дойде кореспонденцията с непознати другарчета от СССР. Писма, картички, значки (на Ленин като малък, например), алена пионерска връзка, снимки на миловидни девойчета с плитки и панделки! Ах, така ми бяха взели акъла, че по-късно, в девети клас май заради тия пусти плитки, панделки и миловидност се влюбих в съученичката си Татяна, която и до сега е плътно до мен. Да...

После, втора специалност руски

език в университета, на млади години, а и сега, в есента на живота си, като екскурзовод си изкарвам хляба с този език. Обичам да гледам руски филми и да чета романи в оригинал и.... най-неочаквано – раздражение и досада, че в родния ми град този език звучи навсякъде! И то не в най-интелигентния му вариант. Седнем в ресторант, на масите от двете ни страни – руска реч и нейно дърварско подобие от устата на келнера или сервитьорката. Ами на плажа? Къде ли не опитвахме да се зашием с Татяна, не стига че е гъмжило от народ, ами и от вси страни – руска реч. Викове по деца да излязат от водата, ревовے, че не искат, дълги монолози по мобилни телефони и таблети, безкрайни женски приказки, в които най-често се повтарят думите „дорого, дешево, скидки“! Ужас! Стискам очи и се питам: дали пък не съм в Сочи? Ами рекламите и надписите? „Аренда, продажба от застройчика, русский гастроном, русские книги, русское телевидение, ваш новый дом, ваш второй дом“ и какво ли още не. Без да броя правописните грешки и кошмарния руски на поморийци, което поне ме размисва. Но върха на изумлението ми бе

надписът на една от многобройните кооперации – „Малая Россия“! Или пък „Айвазовский парк“ – пететажна внушителна сграда с няколко крила в стил сталински ампир. Видимо построена така, че да се хареса на руските купувачи. Не се и учудвам – разбрах, че някои от т.н. „застройчици“ имат офиси за продажба на жилища в Москва и Санкт Петербург. А стига бе! Че те руснаците са си тук като у дома! Докъде я докарахме! Едно време бай Тошо се натискаше да станем съветска република – за щастие, така или иначе, не се получи, а сега всемогъщите пари ни превърнаха в такава раз-два! Неволно си представям как ли са се чувствали грузинците или арменците, да речем, когато са ги завладели руснаците. Нашествениците едва ли са научили езика им, но те самите, щат не щат, са проговорили на руски. Както днес много от нашите поморийци, чак и циганите ни. Те нашите нямат грешка, де да бяха всички като тях – култивирани, трудолюбиви, изобретателни. Измислили си бизнес – вадят кал от соленото езеро и предлагат на разни охранени матрьони масаж и мазане с кал. И не спират да ги ухажват, естествено, на баш дърварски руски. Та затуй добих усещането, че Поморие е станало малка съветска република. Рускоговорящата инвазия (щото има и украинци) започна с реституциите и връщането на солниците на наследниците им. Напомням, че Поморие е соларски център и че на север и запад от града имаше километри солници, някога частни, по соца национализирани. От тях сега е останало много малко, могат да се видят от пътя за Слънчев бряг. Близките до града се върнаха на наследниците, застрои се и така възникна руският сателитен град. Първоначално имаше градоустройствен план с паркове и градини, сгради до четири-пет етажа. От собствениците се вземаха някакви проценти площ за инфраструктура, за паркове и градини. Съвсем скоро се оказа, че ни паркове, ни градини – улиците тесни, сградите нагъчкани една до друга, тук-таме по някое дърво пред по-засуканите хотели, а етажите стигнаха до седем. С две думи – вечен паметник на алчността

на стопаните и корумпираността на властимащите. Еуфория и радост у новите внезапно замогнали се реституенти. Колко му е да подпалиш алчността на всеки, като му кажеш, че ако иска, може да вдигне сградата на дядовия му парцел с още два етажа, само че... Досещате се, нали? Първият седесерски кмет и архитектите в общината бая са си напълнили гушите, което е общоградска тайна. Един от архитектите бе подведен под съдебна отговорност, ама и в тоя случай боклукът се забележи под чергата. Като гъби след дъжд за десетина години извисиха снага нови какви ли не блокове. Новият руски квартал. Някои дори го наричат „Малката Москва“. Според поморийци, към 7000 хиляди са руските граждани, купили апартаменти в Поморие. Вземете само по двама на жилище и сметнете колко са – повече от официалните 14 хиляди жители на градчето. Без да броим баби, дядовци, братя, сестри, братовчеди, сватове, колеги, приятели, които се изреждат през лятото като гости. Това подложи крак на местните туроператори – споменатите сами си уреждат настанявания, екскурзии, мероприятия. Губи и общината, която иначе ме кара два пъти да плащам данък смет – за моя апартамент и за бащината ми къща. Познайте, обаче, дали взема от руснаците курортна

такса за гостите им. Настъпилата криза в Русия спря нашествието, според местните информатори, около 70 % от построените жилища не са продадени, а продължава да се строи. И кой ще купува? Арабите ли? Опазил ни Господ! То и Поморие стана жертва на строителното цунами, което заля след промените Черноморието ни, най-вече от Бургас до Емона. И за най-недосетливия е ясно, че се перяха крадени пари. Грозна картина! На много места стърчат като във фантастичен филм недовършени или пък построени, но зеещи празни сгради, чак зловещо. Намериха се хора да попитат защо така се обезобразява Черноморието ни, строи се и на километри към вътрешността. Случайно преди години чух изявление на някаква министърка на министерство, към което бяха турили и туризма. Една такава кака от новоизлюпените недоразумения в родната ни политика. На упрека защо се е допуснало това безобразно строителство (при което, ако изграденият леглови капацитет се напълни с хора, то те ще трябва да прекарват времето си на плажа прави, с деца върху раменете, а за да стигнат до водата, ще трябва активно да пуснат в действие ръце, лакти, юмруци, крака и ритници) въпросната кака изрече досущ като

първокачествен комсомолски кадър следното: – Сега е време да се строи и ние строим. Като дойде време да рушим, ще рушим!“ Ашколсун, ма моме, би казал бай Тошо.

Та заради туй прекалено строителство и родното ми Поморие се напълни с руснаци. Малцина нашенци можеха да си позволят да си купят лятна къща на морето. И руските ни нови съграждани не са от най-богатите. И все пак могат да си позволят самолетни билети до Бургас и до извънрусийската си дача. Съвсем друго е нивото на руснаците в Карлови Вари, слаба ракия са нашите. Нали ги чувам как говорят, виждам как са облечени и как се държат. Поведението на повечето от тях прелива от неоснователно само-

чувствие, а това естествено дразни. Друг руски дразнител в града са повишените заради тях цени на плодовете и зеленчуците, на рибата. Стара приятелка, която е от тия, дето не си поплюват, като разбрала колко искат рибарите за някаква риба, не се стърпяла и викнала: – Вие срама нямате ли, бе, какви са тия цени? – Като ни ти харесват, не купувай, руснаците ще я грабнат като топъл хляб!

И аз не се стърпах и накълцах един руски съсед. В нашия блок са няколко. Общуваме само с тия от нашия етаж. Две сладки бабки, сестри, на нашите години. Милите, се стараят, опитват се да говорят на български, макар и смешно руско-български. Един ден се засякох с млад охранен

мъж пред асансьора. Мълчи и гледа тъпо. Не се стърпах:

– Млади момко, в тази страна възпитаните хора се поздравяват. Казвам ви го на родния ви език, за да ме разберете. Вие живеете тук и сте длъжни да се научите поне да поздравявате, да се извинявате и да благодарите на български език! Казва се добър ден!

– Добър ден – промърмори и тръгна нагоре по стълбите.

Оставям настрана факта, че слушам по българското радио реклами на руски език, че видях да се разпространява в супермаркетите безплатен руски вестник, че в Бургас откриха руско училище.

Нека спомена и нещо по-оптимистично. Все пак за доста народ се отвори работа покрай руснаците, много други си оправиха дереджето пак покрай тях. И още нещо. Освен нискостандартните рускоговорящи единици, според моят стар приятел Павел, откровен русофил, в Поморие са си купили апартаменти и известни руски интелектуалци. Някакъв московски журналист и писател, с когото той си пие понякога виното, съпругата и дъщерята на покойния писател и актьор Василий Шукшин, със семейството си и оскаровият режисьор на филма „Москва не вярва на сълзи“ и на моя любим „Любов и гълъби“ Владимир Меншов.

Та пак опряхмех до това, че не е до народността, а до културата. И за да не се гневя само на руските си съграждани, да ви кажа какво ми се случи на бургаското летище, като пристигнах от Прага. Опашка пред гишето за граничен контрол. Чехите пред мен, както си ги знаем: – Dobrý den, Prosím, Děkuji. На ред съм, подавам си личната карта на някаква кука зад стъклото, гримирана като нощна пеперуда, и казвам: „Добър ден, заповядайте“. Въпросната девойка поглежда картата ми и с вкаменен израз на свинкс мълком ми я връща. Верен на себе си, не издържах: „Извинете, тук само глухонеме ли ви назначават? Май че, както виждам, да!“ – грабнах с крива усмивка документа си за самоличност и гневен прекрачих прага на милата ни татковина. Та така...

Васил Самоковлиев

Снимки: Татяна Борисова

Есенни картини от София и Неапол

Ахой, дами и господа, пани а панове, как сте, що сте?

В София е есен, ужасно златна, топла, тиха. Всичко си е както преди, контролорите от градския транспорт – все така свирепи и тъпи. В бар „Мая“ – всичко е спокойно. Най-вече защото Генерала /един от редовните клиенти, който е замесен във всички световни конспирации от убийството на Джон Кенеди насам/ не се вясва тук от няколко месеца. Май че е в лудницата, но не съм сигурен. Сега се събират редовно разни приятели, главно пенсионери от кооперациите около Докторската градина; идват и посетители от други квартали. Понякога студенти. Разбира се, любима тема са бежанците, а от оня ден – атентатите в Париж. Сред клиентите преобладава мнението, че бежанците са истинска напаст и трябва да се спрат по някакъв начин, но никой не знае все още точно по какъв. В същото време протестът на полицаите отшумя, скандалът около реставрацията на Антична Сердика, с подслушаните съдийки с безинтересни имена, както и този, с публикуването на списъка с клиенти на Корпоративна търговска банка – също. Изобщо достатъчно е да се появи някакво ново събитие и старите биват забравени за известно време или дори завинаги.

Всъщност сега се намирам пред един от балконите на царския дворец в София, по-точно в първата пристройка, тази, срещу Партийния дом. Седя на една скамейка, на прясно асфалтираната алея и пиша в един тефтер; освен това зяпам ту балкона, на който някога са се разхождали Фердинанд, Борис Трети и Симеон, Георги Димитров /той също е живял в двореца след 9-ти Септември/ – а сега е заключен и плесенясал като английско синьо сирене; ту поглеждам към БНБ, Народния театър и Витоша, забулена в мъгла като Фуджияма... или пък като Везувий. Тъй като бях наскоро в Неапол, без да искам все правя сравнения между България и Италия, по-специално между Рим и Неапол и България. Та затова сега се сецям за Везувий – до-

като поглеждам към Витоша и Черни връх. Доколкото знам, и Черни връх някога е бил вулкан, но нямам информация да е избухвал и погребвал София, както това някога се е случило с Помпей.

Античният град там също е добре раставриран, макар и с доста бетон, ако не греша. Но някак по не личи че е нов, за разлика от това как реставрираха античната Сердика пред ЦУМ. Поне така ми се струва, каквото ще да казват Вежди Рашидов и разни други големи специалисти. Просто на нашата антична Сердика си й личи, че е току-що построена, вярта с която са иззидани стените, тухлите са съвсем нови – за разлика от Помпей, който също бая е дострояван, особено античния му театър, но така са го направили, с такива материали /всъщност там са използвали само вулканични, местни камъни/ така, че да си прилича на стар.

Едно друго нещо ми направи впечатление в Неапол – таксиметровите шофьори на неаполската централна гара. Също като софийските, те се събират на тумби пред гарата и го удрят на сладки приказки и майтапи, и пада голям смях. Колите са наредени в редица, няма жив клиент да се качи, а върволицата е дълга километър, и на куп пред

колите – петдесетина яки веселяци по тениски, шарени ризи с къси или навити ръкави, златни ланци, татуировки и лъскави, гъсти, черни, добре сресани перчемички викат: „Паоло, Роберто, бонджорно, рагаци, тути-фрути“ и т.н. и т.н. После насред разговорите, се появява набит мъж на средна възраст, в сив, поомачкан костюм, с жълта вратовръзка с голям възел; той приближава спокойно, много уверено, леко усмихнат, а в очита му също трептят закачливи, дръзки, но и властни пламъчета. При появата му групата таксиметрови веселяци притихва в почтително мълчание, смеховете секват, главите се свеждат покорно. Мъжът със сивия костюм ги приближава, заговаря, те сдържано кимат, бонджорно, бонджорно. Кой ли е този, можете само да гадаете, после така или иначе, той се отдалечава, а щом се скрива зад ъгъла, смеховете се възстановяват. Пълно е и с джебчийки от малцинствата, просяци, клошари; наконтени карабинери с вид на модели на Версаче. По улиците на Неапол се крещи, но и пее, майките понякога шамаросват децата си, от балконите висят пъстроцветни гащи и чаршафи, а престъпниците, по всичко личи, си имат свой град. Изобщо Неапол си е като някакъв близък, да кажем тре-

Улични музиканти в Неапол

ти братовчед на София. Е, има и разлики. Там имат море и вулкан. Ние нямаме. Имат и паметник на жертвите на престъпността – ла криминалита, както казват там – ние – още не. Няма да е зле да направим. Чудя се само къде да му изберем място. Трябва да се проучи къде са станали най-зловещите мафиотски убийства, отвлечения и т.н. Може да се избере някое от тия зловещи места. А може и някое друго, все едно. Просто да е на видно място. Да речем на „Витошка“. Или на някой от софийските площади. Трябва да се помисли къде. В Неапол са го направили на главната си улица. От паметника се открива прекрасна гледка към морето и вулкана Везувий. Самият паметник обаче не е нещо особено. Даже не си го спомням какъв беше. Само това, че на него пишеше, че е посветен на жертвите от престъпността. Казах престъпност и се сетих, че всъщност и аз за малко наскоро да загазя със софийските бандити. Имах едно приключение в тоя дух. Ядосах един татко. Имаше вид на художник на нежни акварели, цигулар или нещо подобно. Доста интелигентен вид, с козя брадичка, добре поддържана междувпрочем. Детенцето му играеше на детската площадка в Докторската градина и нещо се посдърпаха с моето, при което моето го плясна по бузката. Не беше кой знае колко силно, но онова се разциври и рипна да се оплаче на цигуларя. Оня нищо не каза, но после бавничко се приближи до мен и ми рече с тих, сдържан глас:

– Вземи си детето и се разкарай оттук.
– Защо? – изненадах се аз от неочакваната метаморфоза. Но си рекох, че човекът сигурно се е ядосал заради инцидента с детенцето. След това му обясних, че съм поговорил с моето и няма да се получи втори път. Цигуларят /може би е време да престана да го наричам така/ обаче седна до мен на скамейката и ми изръмжа в ухото:

– Ти си голям късметлия. Ако нямаше тук толкова много хора, вече нямаше да си жив. Щях да те убия, а след това да те зароя на Витоша и отгоре ти щеше борче да расте! Ох, целият се разтрепервам. Побъркваш ме!
– Вижте, не ви познавам и съжалявам...

– Айде, бе, боклук, вземай си детето и бързо изчезвай оттук! Изчезвай! След което ме ръгна с един пистолет, който кой знае как се беше озовал до ребрата ми и все едно нищо не се беше случило, стана и лекичко, с бавни, спокойни крачки се отдалечи от мен. Счетох за разумно да го послушам. Взех си детето и бързо се ометохме оттатък. Заради детето, разбира се. Тоя гангстер като нищо можеше да му направи нещо. Няколко дни внимавах с кого играе по площадките. После забравих. Тия неща тук не правят особено впечатление. В България сме, нейсе. Мафиотите са част от природата. Нещо като бездомните кучета. Може да се спори кои са по-вредни и опасни. Не би било зле и тях накак си да ги натикат в разни приюти, където да ги обезпаразитят и... е, не чак дотам, де, но все пак не би било зле да се погрижат за тях, защото стават все по-многобройни. Като политиките и партите в България. Казах политици и се сетих, че бях на избори – на втория тур, защото на първия нещата се объркаха. Един приятел ми рече, че стига да искам, мога да изкарам 50 лева като наблюдател.

– Какво трябва да се прави?

– Отиваш сутринта, записваш се и изчезваш. После отиваш пак в шест часа, като са свършили изборите, за да си получиш копие от протоколите. После във вторник отиваш с протоколите в партията и си получаваш 50-те лева.

Съгласих се и той ме свърза с някакъв си Тошко от една партия, който отговарял за наблюдателите или нещо подобно. Това беше в петък, обаче в събота от оная партия не ми се обадиха. Цял ден ги чаках, а на другия ден Васко /така се казваше моят човек/ ми рече, че трябвало аз да се обадя, защото в партията станало голямо объркване на номерата на наблюдателите и тия тъпи патки, дето се обаждали на наблюдателите им, обърквали номерата или ги загубвали и сигурно и моят номер били загубили и забравили да ми се обадят. Но въпреки това Васко реши пак да се обади на Тошко, за да го попита дали още не е възможно да отида все пак като наблюдател. След това ми рече, че някакъв наблю-

дател не се бил появил и добави: „Отивай бързо на неговото място в еди кое си училище!“ Много зарадван, аз хукнах натам и след около час чакане, кандидат-кметът на оная партия се появи и започна да ме уверява, че ей сега щял да ме уреди да стана наблюдател на мястото на оная, който не се бил появил. Един час обикалях с него от секция на секция в училището /там имаше десетина секции/ като кандидат-кметът, с когото се разхождах, постоянно се спираше и говореше с разни кльощави девойки, които само дето не припадаха от радост щом го зърваха. Той междувременно ме уверяваше, че ей сигичка ще ме уреди като наблюдател, но трябвяло да се чуе с оная, който не се бил появил, но не си вдигал телефона, после току идваше нова девойка и между нея и кандидат-кметът започваше поредния сърцераздирателен диалог, на който аз ставах неволен, ням свидетел. Така, след около два часа, кандидат-кметът ми рече, че човекът, който търсел засега, го нямало, ще се размина с това да стана наблюдател, но ако искам, съм можел да мина все пак след два дни през партията, да си разделя хонорара с оная, който не бил дошъл. Аз разбира се, отказах и се отдадох на други занимания, обаче в седем без петнайсет вечерта неочаквано ми звъннаха от еди кое си /различно от онова в което бях/ училище.

– Вие ли сте Стефан Кисьов? – попита ме напорист женски глас.

– Да.

Тя ми каза, че била председателката на някоя си избирателна секция и добави:

– Бързо елате да си получите копие от протокола!

– Колко бързо?

– До петнайсет минути.

– Да, но аз не се регистрирах сутринта – признах си.

– Е, жалко, тогава няма да стане.

Така за трети път се разминах с 50-те лева. Но както вече казах, на втория тур Васко пак ме уреди – този път за заместник-председател на избирателна секция. Платиха ми 58 лева, но висях цял ден. Поне си взех лаптопа и отметнах доста залежала работа.

Стефан Кисьов

„Силата на гражданското общество“

На 23 октомври 2015 г. в централното фоайе на Народната библиотека в Прага (Клементинум) беше открита изложбата „Силата на гражданското общество: съдбата на евреите в България по време на Холокоста“, посветена на спасените от депортация в нацистките концлагери български евреи по време на Втората световна война. Народната библиотека и Българското посолство в Прага бяха организатори на изложбата, която се проведе под патронажа на министъра на културата на Чешката република Даниел Херман.

Посланикът на Израел Гари Корен, доц. д-р Албена Танева, зам. министърът на културата Петра Смоликова, българският посланик Лъчезар Петков, експосланик Петър Поспихал

Под звуците на класическа музика изложбата беше открита от директора на Националната библиотека Петър Кроупа. Приветствайки присъстващите, той даде думата на г-н Лъчезар Петков, извънреден и пълномощен посланик на България в Чешката република. В своето изказване посланик Петков ни върна мислено в годините на Втората световна война, припомняйки злоещата антисемитска кампания на нацистите в окупираните от тях земи, целяща изстреблението на еврейското население. България се оказва единствената държава, която се опълчва на Хитлер. Затова и поде-

тата в българското общество кампания за спасяване на българските евреи може да се окаже като уникална история, подчерта българският посланик. Днешната изложба е посветена на тези драматични събития и е до голяма степен плод на усилията на доц. Албена Танева от Центъра за еврейски изследвания към СУ „Св. Климент Охридски“. Посланикът на Израел Гари Корен също припомни тези ужасяващи събития, припомняйки, че те имат и своя чешки аналог – злоещия нацистки концентрационен лагер Терезин. Заместник-министърът на културата на Чешката република

Петра Смоликова предаде от името на министър Даниел Херман специални приветствия към присъстващите. Историята досега е показала, че и в най-тежките мигове винаги се появяват смели и самоотвержени хора, които намират сили да се противопоставят на жестокостта. За нас, чехите, тази изложба е възможност да се запознаем с българската история, заяви тя в изказването си. Бившият чешки посланик в България Петър Поспихал припомни огромната заслуга на тогавашния заместник-председател на Народното събрание в България Димитър Пешев в кампанията за спасяването на българските евреи.

Доц. Албена Танева започна своето емоционално изказване с призоваващия към размисъл въпрос „Как историята ни учи?“. Ние, изследователите, трудно можем да оценим изцяло и всестранно историята на Холокоста. За тази цел е нужно да разгледаме проблема от няколко ъгъла – както от гледна точка на официалната политика спрямо евреите, така и от гледна точка на общественото мнение и по-точно на подетото гражданско движение в тяхна защита, посочи тя в изказването си.

д-р Красимира Мархалева

Музикален поздрав към присъстващите отпрати цигуларката Марта Танева

Червен хартиен самолет – мисията възможна!

Цвети Камова е създател на Red Paper Plane, както и на цялостната концепция за дизайнми-слене у дома. Цвети е предприемач, Монтесори фен, ентузиаст по темите за ранно детско развитие, специалист по управление на проекти и бивш енергиен експерт.

Цвети Камова заедно с малките кулinary в Мисия „Готвач“

Red Paper Plane (Червен Хартиен Самолет) е нова концепция за учене чрез предизвикателства, преживявания и игра, която стимулира креативното и екипно решаване на проблеми от най-ранна детска възраст. Мисиите са нов тип образователна игра за деца от 3 до 6 години и техните родители. Те са тематични предизвикателства за цялото семейство по 20 минути на ден, в продължение на няколко дни. С тях малките деца трансформират всяка ежедневна ситуация в приключение за учене. Основната цел на Red Paper Plane е децата да се ангажират по смислен, забавен и увлекателен начин, да се научат как да се грижат за себе си и за света, в който живеят.

Цвети, как се роди идеята за семейната игра Червен хартиен самолет?

Идеята за този нов формат на игра между деца и родители се оформи в средата на месец май тази година. Не знаехме как ще изглежда, какво точно ще бъде, какви ще бъдат темите, кой и как ще ги инициира. Думата

„мисия“ не съществуваше. Движихме се по учебник – имахме само предизвикателството и трябваше да намерим решението. И така пробвахме с няколко прототипа. Доработвахме, изчиствахме, променяхме. Проведохме разговори с психолози и специалисти по ранно детско развитие. Впоследствие изпратихме идеята на Монтесори възпитатели. Отзивите бяха прекрасни, а родителите прегърнаха идеята на момента. Публикувахме първата мисия на 19 юни 2015 година. Четири месеца по-късно имаме вече десет тематични мисии, 1096 фена във Фейсбук, над 2500 сваления от 16 страни в света от всички континенти – Европа, Северна и Южна Америка, Африка, Азия и Австралия. Освен на български и английски, мисиите вече се превеждат и на португалски език. Поглеждайки назад виждаме, че всъщност синът ни създаде Червения хартиен самолет. С раждането на Симеон започна и безкрайното ни лутане в търсенето на смислени играчки и занимания, адекватни на невероятния детски потенциал в тази

възраст и не на последно място интересни и полезни за цялото семейство. Решаващият момент дойде с много конкретните му искания, на които ние не знаехме как да отговорим: „Мамо, искам да бъда космонавт!“ „Тате, как се става барабанист?“ „Мамо, кога ще стана готвач?“ И така, водени от ясните детски цели, от желанието ни за смислено и забавно време, когато сме заедно, разработихме Червения хартиен самолет.

Кой иницира мисиите – родителите или децата?

Децата иницират мисиите. В началото създавахме мисия, като наблюдавахме интересите на децата. Вече децата сами казват каква да е следващата мисия: „Хайде да направим мисия Фотограф“. Когато виждат нещо интересно и искат да разберат как става.

Коя е най-предпочитаната мисия и какво представлява?

Най-играната мисия е Главен готвач. Най-повтаряната мисия е Картограф и Метеоролог (5 поредни пъти – започваме отново на следващия ден, веднага след като сме я приключили). Чудесен аспект на мисиите е, че няма как да се повтори един и същи резултат. Не е като пъзел. Всеки път, поради разнообразните фактори, които влияят върху процеса, както и поради подобряване уменията на детето, финалът е различен. Мисиите са идентични като структура. Започваме със събиране на информация – наблюдаваме и запомняме, следва обработване на тази информация – избор по критерий и финално е творбата – създаване и представяне. Всяка мисия е с различна продължителност на тези три етапа и в зависимост от това вариат и уменията, които насърчаваме и подобряваме.

Кои качества и способности развиват децата в процеса на изпълнение на мисиите?

Именно защото мисиите не са еднократно действие (като например да построим кула от кубчета), а процес с определена продължителност, то неизбежно засягаме разнообразен спектър основополагащи умения. В това число – креативно решаване на проблеми, любопитство и желание за експериментиране, концентрация, търпение и емпатия, преодоляване на разочарование, фина моторика и сръчност, визуализация на идея, изказ и презентирание.

Дизайн мисленето е в основата на мисиите. То е методът, който прави идеите реалност. Доколко дизайн мисленето, което развиват децата чрез мисиите, може активно да повлияе на бъдещето им?

Дизайнмисленето е установен процес за креативно решаване на проблеми, който стимулира най-важното качество в днешния свят – постоянно да променяш средата около себе си, като я подобряваш, воден от своето любопитство и творческа увереност. С всяка изпълнена мисия детето научава, че може да създава смислени решения за себе си и свиква, че има процес, който му съдейства. А точно това е начинът, по който по-късно в живота артисти, дизайнери, архитекти, инженери, учители или предприемачи живеят, работят и решават проблеми по нов и вдъхновяващ начин. Поредицата интервюта с родители ни потвърдиха, че още след първите мисии, децата осъзнават, че всяка крайна цел се постига чрез последователни стъпки, върху всяка от които можеш да влияеш. И започват да прилагат тази логика към разнообразни аспекти от деня си, включително и в други игри.

Къде могат да бъдат намерени игрите и дали са достъпни за всички?

Всички мисии могат да бъдат свалени от нашия сайт www.rpplane.com.

Вашият 4-годишен син навярно е най-големият ви вдъхновител! Той ли е и главен мотиватор за новия Ви проект Ежедневни чудеса (Daily Wonders)?

Точно сега е моментът да спомена и основния вдъхновител на мисиите на Червения хартиен самолет – др. Мария Монтесори. Вече повече от сто години тази методология помага на стотици хиляди малчугани да израснат уверени и мотивирани хора, убедени че светът може да бъде по-добро място и точно те могат да го направят такова! Но, за да промениш нещо, първо трябва да го познаваш.

Проектът Daily Wonders е част от желанието ни да покажем на Сони и Ани невероятния свят, в който живеем – от най-високия връх до новия вид жаба, открита вчера.

Да видят истинските герои – изследователи, астронавти, архитекти, хора като нас. Всеки ден публикуваме по едно впечатляващо реално видео или фотосесия, което можем да гледаме и обсъждаме навсякъде – в задръстване, след вечеря или в някой дъждовен следобед. Може да следите Daily Wonders в Tumblr – <http://rpplane.tumblr.com> или директно през телефона, като изкарате икона за бърз достъп на Home Screen-а (подробно описание как има на сайта в секцията Daily Wonders).

Кои са любимите игри на вашите деца, когато играят сами? Опитват ли се да влизат в роли от мисиите?

Сони иска да играем мисиите постоянно, шапката на готвача се слага всеки ден, дневниците се показват на всички гости. Когато играят сами, децата най-често редят Лего или ремонтират трактора, защото е сменял тръбите и се е счупил.

Били ли сте в Прага?

Да. Прекрасен град! Нямаме търпение да го покажем на децата.

Какво най-много ви е впечатлило в града при вашето последно посещение?

Усещането за спокойствие и стара красота. Ние бяхме в средата на лятото и няма как да не помним жегата тогава.

При следващото ви пътуване до Прага ще се радваме да посетите нашето българско съботно-неделно училище „Възраждане“ и да разиграем заедно някоя от мисиите.

Задължително!

Рауса Андонова-Щурм

Любимата Мисия „Готвач“

Коледна тема

Мисия „Картограф“

Диалог между съседи

(впечатления от XI световна среща на българските медии – Атина, 4- 8 ноември 2015 година)

Единадесетата медийна среща на български журналисти от България и света бе открита на 4 ноември 2015 г. в Националния университет на Атина с кратко слово на генералния директор на БТА Максим Минчев, който поздрави участниците в срещата – журналисти от 21 български медии от три континента. Няколко думи към журналистите отправи и председателят на парламентарната комисия по култура и медии Полина Карастоянова. Приветствено слово произнесе и българският посланик в Гърция Емилия Кралева, която поздрави и гръцките домакини на срещата. Откриването завърши с изпълнение на музикалния виртуоз Теодосий Спасов.

Участниците в XI-та световна среща на българските медии в Атина

Същата вечер, в един от атинските клубове някои от нас станаха свидетели на огромния респект на известни гръцки музиканти към българския кавалджия. Тази неочаквана за тях среща с Теодосий, когото те познават и ценят, се превърна в незабравимо надсвирване, в серия от блестящи импровизации, а атмосферата беше заредена с обич, топлина и радост. Няма думи, с които може да се опише преживяното и от публиката, и от музикантите на сцената. Но то – неочаквано и за организаторите от БТА, сякаш изпълни мотото на медийната среща „Диалог между съседи“ с истинско съдържание. Така, зареждащо започна тази среща, която по мое мнение се оказва една от най-деловите. Нямахме показно присъствие на български политици и бизнесмени, но имаше сериозно разискване на важни проблеми, засягащи България и Гърция. Може би най-обсъжданите теми бяха тези за образованието, за бежанците и за кризата в Гърция.

Патриоти на щат? Не, благодаря!
Първият панел от XI световна среща на българските медии бе на тема

„Политики за българските медии и общности в чужбина“. Участие в него взеха генералният директор на БТА Максим Минчев, главният секретар на БТА Евелина Андреева и други. Трябва ли българските медии зад граница да бъдат финансирани от държавата? Този, сякаш станал традиционен въпрос, бе повдигнат и на тази среща от колегите Георги Донков (Кипър) и Евгени Веселинов (САЩ). И пак, сякаш по традиция още от срещата във Виена, категорично се противопоставих на настояването за финансова помощ от българската държава. Не, защото трудът на колегите не заслужава подкрепа, не защото не знам как всеки от нас тъче на няколко стана и колко трудно е самофинансирането, колко труд и време отнема издаването на медия на български език за българите, пръснати по света. Аргументите ми обаче срещу подобно финансиране са сериозни и за моя радост те получиха широка подкрепа и одобрение сред колегите: 1. Финансиране от България ще направи излизашите в чужбина български медии зависими от българските

политици. В крайна сметка, по-голямата част от българите, живеещи в чужбина, са напуснали родината си не защото не я обичат, а защото не одобряват политиката в България, защото недоволстват от липсата на работещо правосъдие, от липсата на добро образование и здравеопазване, от безработицата и т.н. Силата на нашите медии е, че ние можем не само да критикуваме свободно неадекватната политика в България, но и да запознаваме българското общество и българските политици с добрите практики на демократичните страни, в които живеем. 2. Неморално е да искаме финансиране от държава, която все не намира финансови средства за далеч по-належащи и важни проблеми, свързани с образованието, със здравеопазването, с инфраструктурата, с разбитите като след бомбардировка тротоари, по които едвам кретат възрастните ни родители. 3. Няма никакъв адекватен принцип, по който българската държава би могла да определя коя медия зад граница да подкрепя и коя – не. Това ще доведе до негативни явления, вкл. до създаване на псевдо-медии, които ще имитират дейност и ще започнат да никнат като гъби, за да получат някой и друг транш от субсидии. Личното ми мнение е, че българските медии трябва да се борят за публиката си с качество, професионализъм и почтеност и да се издържат от абонамент, реклама и малки частни дарения на свои читатели, граждански сдружения или евентуално от субсидии от държавите, в които има насърчителна политика за издания на малцинствата.

Завърших с думите, че не може да се превърщаме в патриоти ... на щат и напомних за делото на нашите велики предшественици Петко Славейков, Любен Каравелов, Георги Раковски, Христо Ботев и др.

Всичкото Мара втасала с туризма в България, опряла до рекламата

Вторият панел от първия ден на срещата бе озаглавен „Перспективите за развитието на туризма. Трансгранично сътрудничество, сезонната миграция и влиянието ѝ върху туризма“. В него участваха министърът на туризма Николина Ангелкова, търговският директор на „Пампорово“ АД Татяна Маринова и журналистът от „Дарик“ радио Людмил Кърджиков.

Както обикновено, разговорът се завъртя основно около рекламата. Затова зададох въпрос на г-жа Ангелкова какво прави България не за рекламата, тъй като една гнила ябълка и в станиол да я увием, няма да може да я продадем, а за подобряване на условията за туризъм у нас и особено на българското Черноморие.

Обясних на г-жа министърката, че за разлика от българските политици, моето семейство почива всяка година там, вкл и защото съпругът ми, макар и холандец, е отчаян български патриот и не ще и да чуе да отидем на море в Гърция или Турция, където ще ни излезе хем по-евтино, хем няма да се ядосваме с безобразно пренаселените плажове и мръсната морска вода по българското Черноморие, нито с мутрите, събиращи скандално високи такси за шезлонг и чадър на плажа или с лошото обслужване. Напомних,

че плажната ивица е изключителна държавна обственост, защото е едновременно и държавна граница, че пренаселеността на плажовете идва от факта, че по българското Черноморие незаконно бяха построени маса хотели, с които мафията изпра и изпира парите си от трафика на хора, на оръжие и наркотици. Напомних и че в момента в немалка част от тях се развива секс- и алкохолен туризъм. Попитах г-жа Ангелкова какво прави България за повишаване на сигурността на туристите по Черноморието, както и за националната сигурност, защото е публична тайна, че българското Черноморие се превърна в руски анклав с над 500 хиляди, закупени от руснаци имоти. И че въпреки правилата в ЕС, никой не проверява произхода на парите на тези руски новодомци и собственици на вили за милиони и на апартаменти за десетки и стотици хиляди евра. Отговорът на министъра на туризма Николина Ангелкова на тези сериозни въпроси бе да съм вземела пример от съпруга си, който бил оценил България. Г-жа Ангелкова навярно мисли, че моят съпруг е оценил България заради българските политици и тяхната политика, не заради мен.

С пожелание за успех на Детска евровизия в София

Представянето на конкурса „Детска евровизия 2015“ бе извършено от чаровната водеща от БНТ Аделина Радева, която припомни историята на българското участие в този конкурс. Мотото на тазгодишното издание на конкурса е „Откривай“. Социалната програма, която БНТ предвижда да съпровожда този форум, е децата от 17-те държави,

които ще пристигнат в София за състезанието, да се превърнат в своеобразни посланици на България в страните си.

Образование, научна дейност и ... мощи на Свети Йоан

„Образованието като кауза и бизнес“ – това бе темата на четвъртия работен панел на Единадесетата световна среща на българските медии. В дискусиата участваха журналистът от БНТ Аделина Радева, проф. Каролина Любомирова /заместник-ректор на Медицинския университет в София/, проф. Димитър Греков /ректор на Аграрния университет в Пловдив/, проф. Христо Бонджолов /ректор на Великотърновския университет „Св. Св. Кирил и Методий“/, проф. Людмил Георгиев /заместник-ректор на Нов български университет/. Представителите на българските висши учебни заведения се обединиха около това, че е необходима национална визия колко и какви университетски специалности са необходими на държавата. Този панел основателно предизвика интерес и на него бяха зададени и обсъдени сериозни въпроси. Особено ценни бяха забележките на проф. Греков от Аграрния университет в Пловдив, интересни факти бяха съобщени и от заместник-ректора на Медицинска академия проф. Любомирова, която сподели, че огромна част от студентите им напускат България. Зададох два въпроса на уважаемите участници в този панел. Първият бе относно научната дейност на българските университети, тъй като у нас университетите никнат като

Генералният директор на БТА Максим Минчев

Известният български кавалджия Теодосий Спасов

гъби след дъжд, а научната дейност е в десета глуха. Разказах, че буквално преди няколко дни бе официално съобщено, че учените и изследователите от Медицинската академия в Амстердам (VUmc) са разработили кръвен тест за ранна диагностика на рака. Само с една капка кръв може да се диагностицира дали пациентът има рак, какъв рак и дори къде се намира. При това диагностиката се отнася до рак в най-ранния му стадий, когато той може да бъде овладян и преборен. Досега тестът е дал 95 % сигурност, диагностицирайки 12 вида рак, а откритието е публикувано в международното научно списание Cancer Cell. Споменах и за други научни открития и нововъдения, вкл. за слънчевите панели, вградени пробно във вело-алеи в Холандия, които ще позволяват генерираната през деня слънчева енергия да зарежда с електричество уличното осветление, а също и да дава енергия на разположените покрай пътищата къщи и сгради, както и за зареждането на електрическите автомобили. Вторият ми въпрос бе свързан с политиканството от страна на някои български университети, които явно още не могат да свикнат със своята академична автономия и дадох за пример „научната“ конференция в Софийския университет, посветена на „приноса“ на Людмила Живкова, както и връчването на титлата Доктор хонорис кауза на руския президент Владимир Путин от страна на Великотърновския университет.

„А защо да не дадем титлата Доктор хонорис кауза на руския президент – взмути се ректорът на Университета във Велико Търново и допълни: – Та той ще ни остави президентската си библиотека!“

Докато се чудех каква ли президентска библиотека притежава кагебистът Путин, проф. Бонджолов продължи:

„И Вие тук ни разказвате за научната дейност на холандските университети, но очевидно не знаете, че ние в България пък открихме мощите на Свети Йоан!“

Така весело и патриотично щеше да завърши този панел сред бурния смях на колегите, ако проф. Греков от Пловдив не бе върнал темата в сериозното й русло с анализа си за съществените нерешени проблеми на българското висше образование. И с това върна надеждата, че все пак не всичко е загубено, поне докато има мислещи и отговорни хора.

Предаването „Господари на ефира“ – феномен и институция

Едно от най-положителните явления в българската журналистика, „Господари на ефира“ бе представено по време на XI световна среща на българските медии от колегата Люба Ризова.

„За тези 13 години „Господари на ефира“ стана феномен, защото едно забавно предаване, което би трябвало да е смешно и леко, постигна големи резултати в обществото, тъй като просто довежда нещата до край“, отбеляза Люба Ризова.

От екипа на предаването посочиха, че всеки ден се получават стотици електронни писма, а отделно на горещия телефон приемат множество сигнали. Четем и разглеждаме всеки един от тях, увериха ни колегите и добавиха, че към тях се обръщат най-често хора, сблъскали се с бюрократичната машина у нас. Репортерът Влади Василев обясни, че голям принос за успеха на шоуто имат и двете статуетки на „Господари на ефира“ – „Златния скункс“ и „Бялата лястовица“, които нямат аналог.

Медиите на български език по света като посредник

Когато говорим за културните различия, все на първо място ми изникват приликите, отбеляза Светла Кьосева от сп. „Хемус“, излизащо в Унгария. Според нея хората се опознават най-напред чрез приликите и когато ги установим, тогава различията не са плашещи, а се приемат като нещо естествено. Ако има някакви опасения за ролята на медиите, то те са свързани с това дали ще успеем да се справим със собствените си страхове, които генерират враждебност и недопускане на различията, коментира тя.

Анна Мария Петрова-Гюзелева от „Адриа филм“, Италия, отбеляза, че българският огън в общностите се поддържа от хората, които са там и милеят за родината, стараят се децата им да знаят родния си език. По думите ѝ инициативите за поддръжане на българското идват предимно от частни организации.

Дора Костова, главен редактор на в. „Роден край“ в Украйна получи наградата на Фондация „13 века България“ и развълнувано събщи, че в Украйна няма български дом, в който любовта към България да не е огромна.

Може би с най-голям интерес на тази среща бе посрещнатата премиерата на документалния филм на Мария Спасова „Крахът на последната съветска република в Европа“. Но за това, както и за най-дискутираните панели: „Гръцката криза и имали светлина в тунела“ и „Бежанци и миграция...“ ще разкажем в следващия брой.

Даниела Горчева

Дора Костова получава наградата на НДФ "13 века България" от изпълнителния директор Митко Тодоров

Изложбата „Златните съкровища на България: Варна и най-старото обработено злато в света“ бе открита на 14 октомври в сградата на Европейския парламент в Брюксел

в присъствието на председателя на Европейската комисия Жан-Клод Юнкер, председателя на Европарламента Мартин Шулц, председателя на Европейския съвет Доналд Туск, българския еврокомисар Кристилина Георгиева и премиера Бойко Борисов. Събитието се проведе по инициатива на евродепутата от ГЕРБ/ЕНП Емил Радев. Председателите на трите институции бяха силно впечатлени от културното и историческо богатство на България. „Това е изложба срещу предразсъдъците и припомняне на факта, че трябва да се познаваме по-добре един друг“, заяви Мартин Шулц. Той поздрави страната ни и по-специално Варна с паметното събитие, като подчерта, че то показва на Европа и света, че България е не само велика, но и древна страна. Варненският халколитен некропол е открит през 1972 г. край Варненското езеро. Археолозите го датират между края на V и началото на IV хилядолетие преди Христа. Смята се, че той съдържа най-старото технологично обработено злато в света, дело на предисторическа култура 4400 – 4100 г. преди Христа.

Теодосий Спасов спечели в категорията „Джаз“ на 19-та церемония по присъждането на отличията „Кристална лира“

– създадени през 1997 г., връчвани от Съюза на българските музикални и танцови дейци. Той спечели статуетка за цялостната си концертна дейност, в която блестят участията му на създадения от него фестивал „Жълтите павета“, както и на „Варненско лято“. „В музиката няма таван – тя се прави за възпитание, послания, духовно усъ-

вършенстване, споделяне на талант, провокиране на останалите, обогатяване.“ – каза световноизвестният ни кавалджия в интервю за Джаз ФМ.

7 български лидери са сред най-изявените иноватори в Централна и Източна Европа.

Това са: Антон Гавраилов и Тихомир Недев – за онлайн платформа за разработчици на приложения за дроне; Ева Паунова – член на Европейския съюз, занимаваща се с ключови въпроси на ЕС; Саша Безуханова, която е основател на платформата MoveBG, обединяваща експерти и граждани. Сред най-изяваните иноватори се наредиха и Анна Мари Виламовска, Пламен Русев, Коста Йорданов, Иван Кънев и Сергей Петров.

Захари Дамянов стана световен шампион на XI Световен отворен шампионат по карате, който се проведе в Токио, Япония

от 20 до 22 ноември. Това събитие се организира веднъж на четири години. За надпреварата след квалификации бяха допуснати само 192-ма състезатели от цял свят. За Дамянов спечелването на Световната титла е грандиозен успех заради статута на турнира в Токио, който се организира веднъж на четири години и се води Олимпиада в това бойно изкуство. Варненецът е състезател по киокушин на клуб

„Ичи Геки“, а негов треньор е световният шампион шихан Емил Костов.

София Калинова е носител на приза в категорията „Хуманитарно и/или доброволческо лидерство“.

На 7.11.2015 г. на официална церемония в Каназава, Япония, бяха връчени наградите в световния формат на Junior Chamber International – Ten Outstanding Young Persons of the World 2015 (JCI TOYP 2015). Сред десетте най-изявени млади личности в света, за пръв път в близо 80-годишната история на наградите, е отличен български гражданин. София Калинова е наградена заради борбата ѝ за равен достъп до образователни възможности, кариерна интеграция и социално равенство на глухите хора в България.

Филмът на режисьора Стефан Командарев получи пред октомври голямата награда на фестивала в Heartland Film Festival в Индианаполис, САЩ.

Филмът е копродукция между България, Германия, Хърватия и Македония. С него се открива 18-ти Международен София Филм Фест през март 2014 г. Представен е на Международния кинофестивал във Варшава, на кинофестивала в Хайфа, на Панорама на европейското кино в Атина, на Международния филмов фестивал в Талин и др.

Станислава Бойчева стана световен шампион в най-тежкия стил – карате киокушин.

Първенството на планетата на KWU (в категории) по киокушин се проведе в Хабаровск през октомври. 24-годишната Станислава Бойчева е възпитаничка на спортен клуб „Самурай Бургас“ и от 14 години тренира карате. Тя вече е спечелила всички останали възможни титли. Била е европейска шампионка и шампион на Япония.

Абонамент

Интересува ли ви животът на българите в Чехия, България и в целия свят?

Абонирайте се за списание „Българи“, подкрепете своето българско списание! „Българи“ е едно от най-представителните списания на българската общност.

Годишният абонамент за 6 броя е само 180 Кч. Почтенските услуги поема сдружение „Възраждане“. Средствата можете да изпратите на сметката на сдружението 1962160309/0800 или по пощата на адрес: o.s. Vazraždane, Vocelova 3, 120 00 Praha 2.

Обадете ни се на GSM 777 196 322 или ни пишете на e-mail bulgari@atlas.cz

За контакти:

o.s. Vazraždane
Vocelova 602/3, 120 00 Praha 2
Тел.: +420 777 196 322
bulgari@atlas.cz, www.bulgari.eu

Българи брой 4/2015

Издател:

Гражданско сдружение „Възраждане“,
Americká 28, 120 00 Praha 2

Адрес на редакцията:
Vocelova 3, 120 00 Praha 2

„Българи“ излиза с финансовата подкрепа на Министерството на културата на Чешката република

Регистрационен номер в Министерството на културата на Чешката република: E 13282

Главен редактор:

Мария Захариева

Редакционен екип:

Красимира Мархалева, Васил Самоковлиев

Сътрудници:

Снежана Таскова, Пламен Тотев, д-р Таня Янкова, Стефан Кисъев, Даниела Горчева, Татяна Борисова, Минка Генчева, Борислав Гърдев, Пенка Калинкова, Раиса Андонова-Щурм, Сирма Зидаро-Коунова, Златна Костова, Румяна Кирилова

Дизайн: „Макс“ студио

Година 12, брой 4/2015

e-mail: bulgari@atlas.cz
www.bulgari.eu

Печат: Tiskárna Libertas, a.s.
Дадено за печат: 25. 11. 2015

Цена: 30 крони

Годишен абонамент: 180 крони

Всички права запазени

Това издание или отделни негови части не могат да бъдат размножавани, публикувани и/или предавани по електронен, механичен, фотокопирен или друг начин, както и въвеждани в информационни системи, включително компютърни, без изрично писмено съгласие от издателя – Vazraždane

Balgari

Periodikum bulharske menšiny v České republice
Časopis je vydáván s finanční podporou Ministerstva kultury České republiky

Balgari 4/2015

Adresa redakce a tel. spojení:
Vocelova 3, 120 00 Praha 2
221 419 838, 777 196 322
bulgari@atlas.cz, www.bulgari.eu

Ročník XII

Periodicita: 6

Náklad: 600 výtisků

Místo vydávání: Praha

Číslo vydání: 4/2015

Den vydání: 30.11. 2015

Evidenční číslo: MK ČR 13282

Vydavatel: Vazraždane, Americká 28
120 00 Praha 2, IČO 26544229

Посетете интернет страницата на гражданско сдружение „Възраждане“ и на списание „Българи“
www.bulgari.eu Facebook: [Balgari Vazrazhdane](https://www.facebook.com/BalgariVazrazhdane)

БЪЛГАРСКО УЧИЛИЩЕ „Д-р Петър Берон“ – ПРАГА ШАНС ЗА ВАШИТЕ ДЕЦА

www.bgschool.eu

ЗАЩИТИ СЕ

ВЗЕМИ РЕШЕНИЕ САМ

ИМАШ ПРАВА

ЗА РАБОТА СЕ ПЛАЩА!

ИНФОРМАЦИЯТА Е ТВОЕТО ОРЪЖИЕ

ПАЗИ СЕ

РАБОТА БЕЗ РИСК

ДОСТОЙНСТВО

ИНФОРМИРАЙ СЕ

ИНФОРМИРАНА
МИГРАЦИЯ =

= БЕЗОПАСНА
МИГРАЦИЯ

INFORMOVANÁ MIGRACE =

= BEZPEČNÁ MIGRACE

Можете да се обърнете към посочените по-долу организации за предоставяне на информация и безплатна помощ:

portal.mpsv.cz/sz

scps.diakonie.cz

Projekt "Inovace m k prevenci pracovního vykořisťování EU občanů" realizuje MPSV z prostředků ESF prostřednictvím Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost a státního rozpočtu ČR.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST

PODPORUJEME
VAŠI BUDOUCNOST
www.esfcr.cz

Spolek Vazraždane
za podpory Ministerstva kultury ČR a hl. m. Prahy
pořádá

Vánoční

KONCERT

Účinkují:

Dana Kokles – soprán

Igor Jan – tenor

Michael Foršt – housle

Konstantin Jan – klavír

Klára Zaykova – housle

Martina Hájková – klavírní doprovod

Světlana Janová – klavírní doprovod

*Program: Mendelssohn, Verdi, Bellini, Donizetti, Bizet,
Čajkovskij, Puccini, Wieniawski, Tosti, Prokofiev*

15.12.2015 v 19:00 hod

Rudolfinum

Sukova síň, Alšovo nábřeží 12, Praha 1

